

S. THOMÆ AQUINATIS

OPUSCULA SELECTA

I

S. THOMÆ AQUINATIS

Doctoris Angelici, Ord. Præd.

OPUSCULA SELECTA AD FIDEM OPTIMARUM EDITIONUM

DILIGENTER RECUSA

OPEM FERENTE QUODAM SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSORE

TOMUS PRIMUS

OPUSCULA THEOLOGICA DECEM CONTINENS

PARISIIS
SUMPTIBUS ET TYPIS P. LETHIELLEUX, EDITORIS
4, VIA CASSETTE, ET VIA RHEDONENSI, 75

1884

LIMA (170x190)

MONITUM EDITORIS

Nemo certe mirabitur, si in hac *Bibliotheca theologica selecta* Divi Thomæ Aquinatis *Opuscula* principem locum teneant. Cum tota ratio nostræ Collectionis eo spectet, ut de diversis theologiæ capitibus scripta perfectiora probatoriaque in lucem prodeant, ut facile in manus veniant auditorum eorumque omnium qui theologicis disciplinis incumbunt, religioni nobis duceremus aurea Thomæ *Opuscula* prætermitti. Licet enim plurimi sint Scholæ doctores, iique oppido sapientes et præstantes ingenio, nullus tamen cum Scholæ Angelo jure conferri potest. « Hujus doctrina præ cæteris, exceppta canonica, habet proprietatem verborum, modum dicendorum, veritatem sententiarum, ita ut nunquam qui eam tenuerint inveniantur a veritatis tramite deviasse, et qui eam impugnaverit, semper fuerit de veritate suspectus (Innocentius VI, *in sermone de S. Thoma*). » Longum esset commemorare sive angelicæ doctrinæ excellentiam, sive singularia præconia quibus sanctissimi viri sapientiam Romani Pontifices prosecuti sunt. Libet tamen Leonis PP. XIII, nunc feliciter regnantis, quædam verba proferre. In Epistola encyclica quæ incipit *Eterni Patris* (d. 4 augusti 1879), item recentius in Litteris Apostolicis quibus agitur de S. Thoma Aquinate patrono cœlesti studiorum optimorum cooptando, Angelici præceptoris doctrinam doctissimus Pontifex magnificentissime extollit. « Sane, inquit, præclara lumina animi et ingenii, quibus ad imitationem sui jure vocet alios, in eo (Thoma Aquinate) sunt omnia : doctrina uberrima, incorrupta, apte disposita, obsequium fidei et cum veritatibus divinitus traditis mira consensio ; integras vitæ cum splendore maximarum virtutum. — Doctrina quidem est tanta, ut sapientiam a veteribus defluenter, maris instar, omnem comprehendat. Quidquid est vere dictum aut prudenter disputatum a philosophis ethniconum, ab Ecclesiæ Patribus et Doctoribus, a summis viris qui ante ipsum floruerunt, non modo ille penitus dignovit, sed auxit, perfecit, digessit tam luculenta perspicuitate formarum, tam accurata disserendi ratione, et tanta proprie-

« tate sermonis, ut facultatem imitandi posteris reliquisse,
 « superandi potestatem ademisse videatur. Atque illud est
 « permagnum, quod ejus doctrina, cum instructa sit atque
 « apparata principiis latissime patentibus (1), non ad unius
 « duntaxat, sed ad omnium temporum necessitates est apta,
 « et ad pervincendos errores perpetua vice renascentes
 « maxime accommodata. Eadem vero, sua se vi et ratione
 « confirmans, invicta consistit, atque adversarios terret
 « vehementer. — Neque minoris aestimanda, christianorum
 « præsertim hominum judicio, rationis et fidei perfecta con-
 « venientia. Evidenter enim S. Doctor demonstrat, quæ ex
 « rerum genere naturalium vera sunt, ab iis dissidere non
 « posse, quæ, Deo auctore, creduntur; quam ob rem sequi
 « et colere fidem christianam non esse humilem et minime
 « generosam rationis servitutem, sed nobile obsequium, quo
 « mens ipsa juvatur et ad sublimiora eruditur; denique intel-
 « ligentiam et fidem a Deo ambas proficiisci, non simulta-
 « tum secum exercendarum causa, sed ut sese amicitiae vin-
 « culo colligatae mutuis officiis tueantur. Cujus convenientiae
 « mirabilisque concordiae cunctis beati Thomæ scriptis ex-
 « pressa imago perspicitur. In his enim excellit atque emi-
 « net modo intelligentia, quæ quod vult, præeunte fide, con-
 « sequitur in pervestigatione naturæ; modo fides, quæ ra-
 « tionis ope illustratur ac defenditur, sic tamen ut suam
 « quæque inviolate teneat et vim et dignitatem; atque, ubi
 « res postulat, ambæ quasi fodere icto ad utriusque inimi-
 « cos debellandos conjunguntur (*Litteræ Apostol.* D. 4 aug.
 1880). » Hæc Leo P. XIII, ad instaurationem veteris sapien-
 « tiæ promovendam. Ut igitur exspectationi votisque tanti Pon-
 « tificis respondeamus, necnon pro viribus studentium utilitati
 « consulamus, præcipua D. Thomæ Opuscula in forma quam
 « vocant *in-8°* denuo edere statuimus. Sæpius equidem sæculo
 « hoc nostro *Summa theologica* Angelici Doctoris atque ejus-
 « dem egregium opus *Contra Gentiles* typis excusa sunt. At
 « vero Opuscula theologica et philosophica vix, nisi in col-

(1) Eamdem doctrinæ thomisticæ proprietatem jam notaverat Bossuetus, de Aquinate ita scribens : « Il y a une telle liaison entre ses principes, qu'on apprend de lui comme de saint Augustin à mettre les vérités en ordre, et à résoudre quantité de questions par un petit nombre de principes également certains et féconds (*Lettres inédites*, pag. 6, Paris, 1863). » *

lectione omnium operum sancti Doctoris, inveniri possunt. In his tamen Opusculis, omnibus patentibus, exquisitæ ac penitioris scientiæ thesauros D. Thomas effundit. Non raro quæ in *Summis* breviter proposita sunt aut etiam silentio transita, in Opusculis copiose traduntur, perpoliuntur. Ita fit ut S. Doctor, sui ipsius fidelis et optimus interpres, cumulate mentem satiet, lectoremque studiosum ad reconditiorem veritatis intelligentiam informet.

Quæ in nostra collectione novis typis describantur Thomæ Opuscula omnino authentica sunt. Volumen primum secundum et tertium opuscula theologica continent.

In hoc primo volumine sequentia opuscula prodeunt :

1º *Compendium Theologiae* ad Fratrem Reginaldum (opusc. II in edit. romana ann. 1570 sqq.);

2º *Declaratio quorundam articulorum contra Græcos* (opusc. III);

3º *De duobus præceptis caritatis et decem legi præceptis* (opusc. IV);

4º *De perfectione vitæ spiritualis* (opusc. XVIII);

5º *De articulis Fidei et sacramentis Ecclesiæ* (opusc. V);

6º *Officium de festo Corporis Christi* (opusc. LVII);

7º *Expositio super Sqmbolum Apostolorum* (opusc. VI);

8º *Expositio Orationis dominicæ* (opusc. VII);

9º *Expositio Salutationis angelicæ* (opusc. VIII).

10º *Contra errores Græcorum* (opusc. I).

In Opusculorum partitione ordinem logicum doctrinæ, quantum fieri potuit, secuti sumus. Sæpe plurima Opuscula idem argumentum pertractant, licet non semper sub eodem respectu neque eadem disputandi ratione. Cæterum erit admodum utile de eadem materia plures locos inter se conferre, ut eximii Auctoris sententia perfectius intelligatur, ac tandem doctrina magis plena comparetur atque distincta. Quæ enim in uno loco sanctus Thomas raptim attingit vel circumscripte et paucis proponit, in alio fusius evolvit, obscura illustrat, lacunas explet, limationibus verbis utitur. Hæc omnia diligens lector experientia comprobabit.

Nihil omisimus ut hujus editionis textus quam emendatissime excuderetur. Ne aliquid tandem desiderandum superresset, iis qui sese in disciplinam et clientelam Doctoris Angelici tradiderunt, peramanter suademus ut vitæ S. Thomæ

Aquinatis florem delibent apud Jacobum Echardum *Scrip-tores Ord. præd.* tom. I, cuius eruditum commentarium nos metipsi, aliquando et alio loco, in lucem edere, propositum decretumque habemus.

Reliquum est ut de quadam quæstione hermeneutica pauca dicamus. In *Compendio theologiae*, cap. ccxxiv (al. ccxxii), et in *Expositione Salutationis Angelicæ*, cap. i, S. Thomas de conceptione B. Virginis Mariæ eo modo loquitur, qui pluribus non visus est cum dogmate a Pio P. IX nuper definito convenire. Certe nemini dubitandum est quin si Angelicus nostra ætate scripsisset, diligentissime ac dilucide expressisset insigne Deiparæ privilegium. Quidnam autem revera senserit S. Doctor de immaculatae Virginis Conceptione, non est facile definire. De hac salebrosa quæstione legi possunt Joannes a S. Thoma, *De approbatione doctrinæ S. Thomæ*, disp. II, art. II, et H. Hurter, *Theolog. dogmat. compend.* tom. II, nn. 467-470, qui mentem Angelici Doctoris, ut nobis videtur, prudentissime exquirunt.

Liceat tandem verbum facere de opusculo quod in hoc volumine decimo loco ponitur, inscribiturque *Contra errores Græcorum*. Eo in opere plurima de fidei dogmata (de Proces-sione Spiritus sancti, de Romani Pontificis primatu, de Pur-gatorio, etc.) egregie exponuntur ac vindicantur. Fatendum tamen est sanctum Doctorem non semel sub nomine Patrum græcorum plurima attulisse testimonia, quæ recentiores critici unanimi consensu inter spuria rejiciunt. Hæc Thomas sua ætate legebat in quibusdam codicibus, imo in opusculo quod ipsi Urbanus P. IV mittendum curaverat. Non nisi latinam versionem sanctus Doctor vidit, eamque non una vice minus accuratam significat. Numquid eidem est vitio vertendum, quod horum testimoniorum authentiam ad examen non vocaverit, aut fraudem statim deprehenderit? Cæterum in pos-tremo opere, *Summa videlicet theologica*, prædictas auto-ritates nuspian affert Aquinas. Lege De Rubeis, *De gestis et scriptis S. Thomæ* dissert. XVII, cap. ii, Venetiis, 1750, pag. 197 sq.

Faxit Deus ut labor a nobis susceptus fovendo optimarum disciplinarum studio inserviat, necnon in Ecclesiæ utilitatem divinique nominis gloriam cedat!

IV

DE PERFECTIONE VITÆ SPIRITALIS

(*Ed. Rom. Opusculum XVIII.*)

Primo ponitur auctoris intentio.

Quoniam quidam perfectionis ignari, de perfectionis statu vana quædam dicere præsumperunt, propositum nostræ intentionis est de perfectione tractare, quid sit esse perfectum, qualiter perfectio acquiritur, quis sit perfectionis status, et quæ competant assumentibus perfectionis statum.

CAPUT I.

Quod perfectio spiritualis vitæ attenditur simpliciter secundum charitatem.

Primum igitur considerare oportet, quod perfectum multipliciter dicitur. Est enim aliquid simpliciter perfectum, aliquid vero dicitur perfectum secundum quid; simpliciter quidem perfectum est, quod attingit ad finem ejus quod ei competit secundum propriam rationem. Secundum quid autem perfectum dici potest, quod attingit ad finem alicujus eorum quæ committantur propriam rationem, sicut animal simpliciter dicitur esse perfectum, quando ad hunc finem perducit, ut nihil ei desit ex his quæ integritatem vitæ animalis constituant: puta, cum nihil ei desit ex numero et dispositione membrorum, et debita corporis quantitate, et virtutibus, quibus operationes vitæ animalis perficiuntur. Secundum quid autem perfectum animal dici potest, si sit perfectum in aliquo concomitante, puta, si sit perfectum in albedine, aut in odore, aut in aliquo hujusmodi. Sic igitur et in spirituali vita, simpliciter quidem homo perfectus dicitur, ratione ejus in quo principaliter spiritualis vita consistit, sed secundum quid perfectus dici potest, ratione cujuscumque quod spirituali vitæ adjungitur. Consistit autem principaliter spiritualis vita in charitate, quam qui non habet, nihil esse spiritualiter reputatur, unde Apost. I Corinth. XIII. dicit: *Si habuero prophetiam, et noverim mysteria omnia, et omnem scientiam, et si habuero omnem fidem,*

ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Beatus etiam Joan. Apostol. totam vitam spiritualem in dilectione consistere asserit dicens, I Jo. III : *Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte.* Simpliciter ergo in spirituali vita perfectus est, qui est in charitate perfectus. Secundum quid autem perfectus dici potest, secundum quodcumque, quod spirituali vitæ adjungitur : quod evidenter ex verbis sacræ scripturæ ostendi potest. Apost. enim ad Coloss. III, perfectionem principaliter charitati attribuit : enumeratis enim multis virtutibus, scilicet misericordia, benignitate, et humilitate, etc. iterum subdit : *Super omnia autem hæc, charitatem habete quæ est vinculum perfectionis, sed et secundum intellectus cognitionem aliqui dicuntur esse perfecti.* Dicit enim Apost. I ad Cor. XIV : *Malitia parvuli estote, sensibus autem perfecti, et alibi in eadem epistola : Sitis autem perfecti in eodem sensu, et in eadem scientia, cum tamen sicut dictum est, quantumcumque aliquis habeat perfectam scientiam sine charitate, nihil esse judicetur.* Sic etiam et perfectus aliquis dici potest, secundum patientiam, quæ opus perfectum habet, ut dicit Jacobus, et secundum quascumque alias virtutes : nec debet hoc mirum videri, quia etiam in malis aliquis dicitur esse perfectus, sicut dicitur aliquis perfectus fur aut latro et hoc etiam modo loquendi interdum Scriptura utitur. Dicitur enim Isa. XXXII : *Cor stulti faciet iniquitatem, ut perficiat simulationem.*

GAPUT II.

*Quod perfectio attenditur tam secundum dilectionem Dei,
quam proximi.*

Perfectione autem circa charitatem principaliter considerata, plane accipi potest in quo perfectio spiritualis vitæ consistat. Sunt enim duo præcepta charitatis, quorum unum pertinet ad dilectionem Dei, aliud autem ad dilectionem proximi. Quæ quidem duo præcepta ordinem quemdam ad invicem habent, secundum ordinem charitatis : nam id, quod principaliter charitate diligendum est, est summum bonum, quod nos beatos efficit, scilicet Deus. Secundario vero diligendus ex charitate est proximus, qui nobis quodam socialis vitæ jure conjungitur in beatitudinis perceptione, vel participatione. Unde hoc est, quod in proximo ex

charitate debemus diligere, ut simul ad beatitudinem perveniamus. Hunc autem ordinem præceptorum charitatis Dominus in Evang. Matth. xxii, ostendit dicens : *Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua. Hoc est maximum et primum mandatum.* Secundum autem simile est huic : *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Primo igitur et principaliter consistit spiritualis vitæ perfectio, in dilectione Dei. Unde Dominus ad Abraham loquens, dicit Genes. xvii : *Ego Dominus omnipotens, ambula coram me, et esto perfectus.* Ambulatur autem coram Deo, non passibus corporis, sed affectibus mentis. Secundario vero consistit spiritualis vitæ perfectio, in proximi dilectione. Unde Dominus cum dixisset, Matth. v : *Diligite inimicos vestros, et plura subjunxit, quæ ad dilectionem proximi pertinent, concludit in fine : Estote ergo vos perfecti, sicut et pater vester cœlestis perfectus est.*

CAPUT III.

De perfectione divinæ dilectionis, quæ soli Deo convenit.

In utraque autem dilectione multiplex perfectionis gradus repetitur, et quantum ad dilectionem Dei pertinet, primus et summus perfectionis gradus, divinæ dilectionis convenit soli Deo. Qui quidem modus consideratur ex parte dilecti, et ex parte diligentis. Dico autem ex parte dilecti, ut scilicet aliquid tantum diligatur, quantum diligibile est : ~~ex parte vero diligentis, ut aliquid diligatur, quantum diligibile est :~~ ex parte vero diligentis, ut aliquid diligatur secundum totam facultatem diligentis. Cum autem unumquodque sit diligibile, secundum quod est bonum, bonitas Dei cum sit infinita infinite diligibilis est. Infinite autem diligere nulla creatura potest, quia nullius virtutis finitæ potest esse actus infinitus. Solus ergo Deus cuius est tanta virtus in diligendo, quanta est bonitas ejus, seipsum perfecte diligere potest, secundum primum perfectionis modum.

CAPUT IV.

De perfectione divinæ dilectionis, quæ convenit comprehensoribus.

Creaturæ igitur rationali hic solus modus perfecte Deum diligendi possibilis est, qui sumitur ex parte diligentis; ut scilicet

secundum suam totam veritatem *virtutem* creatura rationalis diligit Deum : unde et in ipso divinæ dilectionis præcepto, manifeste hoc exprimitur. Dicitur enim Deuter. vi : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, et ex tota anima tua, et ex tota fortitudine tua*, sed Lu. x, additur, *et ex omni mente tua*, ut cor referatur ad intentionem, mens autem ad cognitionem, anima vero ad affectum, fortitudo ad executionem, hæc enim omnia in Dei dilectione sunt expendenda. Considerandum est autem, quod hæc dupliciter impleri contingit. Cum enim totum et perfectum sit cui nihil deest, ex toto corde et anima, et fortitudine, et mente Deus diligeretur, si nihil in his omnibus nobis desit, quin totum actualiter convertatur in Deum, sed hic perfectæ dilectionis modus non est viatorum, sed comprehensorum. Unde Apost. ad Philippen. iii, dicit : *Non quod jam acceperim, aut jam perfectus sim : sequor autem si quo modo comprehendam*, quasi tunc perfectionem expectans cum ad comprehensionem pervenerit, beatitudinis palmam accipiens. Comprehensionem autem accipit non secundum quod importat inclusionem, aut terminationem comprehensi, sic enim Deus incomprehensibilis est omni creaturæ, sed secundum quod comprehensio importat consecutionem ejus, quod in sequendo aliquis quæsivit. In illa autem cœlesti beatitudine semper actualiter intellectus, et voluntas creaturæ rationalis in Deum fertur, cum in divina fruitione illa beatitudo consistat. Beatitudo autem non est in habitu, sed in actu. Et quia Deo creatura rationalis inhærebit tanquam ultimo fini, qui est veritas, summa in finem autem ultimum omnia per intentionem referuntur, et secundum ultimum finem omnia exequenda disponuntur, consequens est quod illa beatitudinis perfectione creatura rationalis diligit Deum ex toto corde, dum tota ejus intentio feretur in Deum ex omnibus quæ cogitat, amat, aut agit. Ex tota mente, dum semper actualiter mens ejus feretur in Deum ipsum semper videns, et omnia in ipso, et secundum ejus veritatem de omnibus judicans. Ex tota anima, dum tota ejus affectio ad Deum diligendum feretur continue, et propter ipsum omnia diligentur. Ex tota fortitudine, vel ex omnibus viribus, dum omnium exteriorum actuum ratio erit Dei dilectio. Hic est ergo secundus perfectæ dilectionis divinæ modus, qui est beatorum.

CAPUT V.

*De perfectione divinæ dilectionis, quæ in statu hujus viæ
est de necessitate salutis.*

Alio vero modo ex toto corde, mente, anima, et fortitudine Deum diligimus, si nihil nobis desit ad divinam dilectionem, quod actu, vel habitu in Deum ~~non~~ referamus : et hujus divinæ dilectionis perfectio datur homini in præcepto. Primo quidem, ut homo omnia in Deum referat sicut in finem, sicut Apostolus dicit prima Corinth. cap. x : *Sive manducatis, sive bibitis, vel aliquid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite* : quod quidem impletur cum aliquis vitam suam ad Dei servitium ordinat, et per consequens omnia quæ per seipsum agit, virtualiter ordinantur in Deum, nisi sint talia quæ a Deo abducant, sicut sunt peccata, et sic Deum diligit homo ex toto corde. Secundo, ut intellectum suum homo Deo subjiciat, ea credens, quæ divinitus traduntur, secundum illud Apost. II Corinth. x : *In captivitatē redigentes omnem intellectum in obsequium Christi*, et sic Deus diligitur ex tota mente. Tertio, ut quæcumque homo amat, in Deo amet, et universaliter omnem suam affectionem ad Dei dilectionem referat. Unde dicebat Apostol. II Corint. v : *Sive enim mente excedimus Deo, sive sobrii sumus vobis. Charitas enim Christi urget nos*, et sic Deus ex tota anima diligitur. Quarto, ut omnia exteriora nostra, verba, et opera ex divina charitate firmentur, secundum illud Apostol. I, ad Corinth. ultim : *Omnia enim vestra in charitate fiant*, et sic Deus ex tota fortitudine diligitur. Hic est ergo tertius perfectæ dilectionis divinæ modus, ad quem omnes ex necessitate præcepti obligantur. Secundus vero modus nulli est possibilis in hac vita, nisi simul fuerit viator et comprehensor, sicut Dominus noster Jesus Christus.

CAPUT VI.

De perfectione divinæ dilectionis, quæ cadit sub consilio.

Et cum Apostolus dixisset : *Non quod jam comprehendem, aut perfectus sim* : subdit tertio : *Sequor autem si quo modo comprehendam* : et postmodum subdit quarto : *Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus*. Ex quibus verbis manifeste accidit, quod et si comprehensorum perfectio non sit nobis possibilis in hac vita,

æmulari tamen debemus ut in similitudinem perfectionis illius, quantum possibile est, nos trahamus : et in hoc perfectio hujus vitæ consistit, ad quam per consilia invitamur. Manifestum namque est quod humanum cor tanto intensius in aliquid unum fertur, quanto magis a multis revocatur. Sic igitur tanto perfectius animus hominis ad Deum diligendum fertur, quanto magis ab affectu temporalium revocatur. Unde Augustin. in lib. LXXXIII, quæstionum, dicit quod venenum charitatis est spes adipiscendarum, aut retinendarum temporalium rerum : augmentum vero ejus est cupiditatis diminutio, perfectio vero nulla cupiditas. Omnia igitur consilia, quibus ad perfectionem invitamur, ad hoc pertinent, ut animus hominis ab effectu rerum temporalium avertatur, ut sic liberius mens tendat in Deum, contemplando, amando, et ejus voluntatem implendo.

(prima) CAPUT VII.

De secunda via perfectionis, quæ est per dimissionem temporalium.

Inter temporalia vero bona primo relinquenda occurrunt bona extrinseca, quæ divitiæ nuncupantur : et hoc Dominus consulit, Matth. xix, dicens : *Si vis perfectus esse, vade, et vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cælo, et veni, sequere me* : cuius consilii utilitas consequenter ostenditur. Primo quidem per evidentiam facti. Nam *cum adolescens*, qui de via perfectionis quæsierat, *hoc audisset, abiit tristis*. Causa autem tristitiae, ut Jeronym dicit super Matth. redditur. Erat enim habens multas possessiones, id est, spinas et tribulos, quæ sementem dominicam suffocaverunt. Et Chrysost. idem exponendo dicit, quod non similiter detinentur qui pauca habent, et qui multis abundant, quoniam adjectio divitiarum majorem accedit flammam, et violentior fit cupidus. Augustin. etiam dicit in Epis. ad Paulinum, et Therasiam, quod cum superflue terrena diliguntur, arctius adepta quam concupita constringunt : nam unde juvenis iste tristis discessit, nisi quia magnas habebat divitias? Aliud est enim jam nolle incorporare quæ desunt, aliud jam incorporata divellere. Illa enim velut extranea repudiantur, ista velut in membra præciduntur. Secundo vero utilitas prædicti consilii manifestatur per Domini verba, quæ subdidit, quia *dives difficile intrabit in regnum cœlorum*. Et ratio est, ut Jeronym. dicit, quia divitiæ habitæ diffi-

cile contemnuntur ; non dixit : Impossibile est divitem intrare in regnum cœlorum, sed difficile : ubi difficile ponitur, non impossibilitas prætenditur, sed raritas demonstratur. Et sicut Chrisost. dicit super Matth. procedit ulterius Dominus ad ostendendum quod est impossibile, dicens : *Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cœlorum.* Ex quibus verbis, ut dicit August. in libr. de quæstio. Evangel. discipuli adverterunt, omnes qui divitias capiunt, in divitum haberi numero, alioquin cum pauci sint divites in comparatione multitudinis pauperum, non quæsivissent discipuli : *Quis ergo poterit salvus esse ?* Ex quibus duabus Domini sententiis aperte ostenditur, quod divitias possidentes difficile intrant in regnum cœlorum : quia sicut ipse Dominus alibi dicit : Sollicitudo sœculi illius, et fallacia divitiarum suffocant verbum Dei, et sine fructu efficitur. Eos vero qui divitias inordinate amant, impossibile est intrare in regnum cœlorum, multo magis quam ad litteram camelum per foramen acus transire. Hoc enim est impossibile, quia repugnat naturæ : illud vero quia repugnat divinæ justitiæ quæ est virtuosior omni natura creata. Ex his ergo manifeste apparet ratio divini consilii ; consilium enim datur de eo quod utilius est, secundum illud Apost. II Corinth. viii : *Consilium in hoc do : hoc enim vobis utile est.* Utilius autem est ad vitam æternam consequendam divitias abficere, quam eas possidere, quia possidentes divitias difficile intrant in regnum cœlorum, eo quod difficile sit affectum divitiis possessis non alligari, quod jam facit impossibilitatem intrandi in regnum cœlorum. Salubriter ergo Dominus consuluit tanquam utilius, ut divitiæ relinquerentur. Sed potest aliquis contra præmissa objicere, quia Matthæus, Bartholomæus, et Zacchæus divitias habuerunt, et tamen in regnum cœlorum intraverunt : sed hoc Jeron. solvens dicit : « Considerandum est autem, quod eo tempore quo intraverunt divites esse desierunt. » Sed cum Abraham nunquam dives esse desierit, quin potius in divitiis fuerit mortuus, et eas in morte reliquerit filiis, ut in Gen. legitur, videtur secundum prædicta non fuisse perfectus, cum tamen ad eum Dominus dixerit, Gen. xvii : *Esto perfectus, quæ quidem quæstio solvi non posset, si perfectio vitæ christianæ in ipsa dimissione divitiarum consistet.* Sequeretur enim quod qui divitias possideret, non posset esse perfectus : sed si verba Domini diligenter considerentur, non in ipsa divitiarum dimissione perfectionem posuit, sed hoc ostendit esse quasi quamdam perfectionis viam, ut

ipse modus loquendi ostendit, cum dicitur : *Si vis perfectus esse, vade et vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et sequere me,* quasi in sequela Christi consistat perfectio, dimissio vero divitiarum sit perfectionis via : unde Jeron. dicit super Matth. quia non sufficit tantum relinquere, subjungit Petrus, quod perfectum est, et secuti sumus te. Origenes etiam in eodem loco dicit, quod hoc quod dicit : *Si vis perfectus etc. non sic intelligitur, ut ipso tempore quo tradiderit bona sua pauperibus, fiat omnino perfectus, sed ex illo die incipiet speculatio Dei adducere eum ad omnes virtutes.* Potest ergo contingere, quod aliquis divitias possidens perfectus fuit, non quidem habens animum divitiis irretitum, sed totaliter Deo conjunctum, et hoc figurant verba Domini dicentis ad eum : *Ambula coram me, et esto perfectus,* quasi in hoc ejus perfectionem ostendens esse quod coram Deo ambulaverit, cum perfecte amando usque ad contemptum sui et suorum omnium, quod maxime ex immolatione filii demonstravit : unde ei dictum est : *Quia fecisti rem hanc, et non pepercisti filio tuo propter me, benedicam tibi,* Genes. xxii. Si quis vero ex hoc arguere velit inutile esse consilium Domini de divitiis dimittendis, quia Abraham divitias possidens fuit perfectus, ad hoc patet jam responsio ex prædictis. Non enim Dominus ea ratione hoc dedit consilium quasi divites perfecti esse non possint, aut intrare in regnum cœlorum, sed quia non de facili possunt. Magna ergo fuit virtus Abrahæ, quia etiam divitias possidens, a divitiis liberum animum habuit, sicut et magna virtus fuit Samson, qui absque armis cum sola mandibula asinæ multos hostes prostravit, nec tamen consilium inutiliter datur militi, ut ad bellum accedens assumat arma ad hostes vincendos : nec ergo inutiliter datur consilium perfectiōnem desiderantibus ut dimittant divitias, quia in divitiis Abraham potuit esse perfectus. Facta enim mirabilia non sunt ad consequentiam trahenda, quia infirmi ea magis mirari et laudare possunt, quam imitari : unde et in Ecclesiastico dicitur xxxi: *Beatus dives qui inventus est sine macula, et qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia et thesauris.* Magnæ virtutis dives esse ostenditur, et perfecta charitate fixus in Deo, qui ex affectu divitiarum maculam peccati non contrahit, qui post aurum concupiscendo non vadit, nec de divitiis confidendo per superbiam super alios se extollit, unde Apost. i, ad Tim. ult. : *Divitibus hujus sæculi præcipe non sublime sapere, nec sperare in incerto divitiarum.* Sed quanto divitis taliter instituti major est beatitudo et virtus, tanto

talium divitium minor est numerus, unde subditur: *Quis est hic, et laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua.* Vere enim mirabilia facit, qui in divitiis affluentibus cor non apponit: et si quis talis est, absque dubio probatur perfectus. Unde sequitur: *Quis probatus est in illo, id est, in hoc quod absque macula divitias habeat, et perfectus inventus est?* quasi dicat, rarus, et hoc erit illi in gloriam æternam: quod consonat verbis Domini dicentis, quod difficile dives intrabit in regnum cœlorum. Hæc est ergo prima via pervenendi ad perfectionem, ut aliquis studio sequendi Christum dimissis divitiis paupertatem sectetur.

CAPUT VIII.

De secunda perfectionis via, quæ est per abdicationem corporalium affectionum, et matrimonii.

Ut autem secundam perfectionis viam convenientius ostendamus, accipiendum est verbum August. qui dicit in lib. XII, de Trinitate: « Tanto magis inhæretur Deo, quanto minus diligitur bonum proprium. » Igitur secundum ordinem priorum bonorum quæ homo propter Deum contemnit, est attendendus ordo eorum quibus ad perfectam Dei inhæsionem pervenitur. Prius enim relinquenda occurrunt quæ minus nobis conjuncta existunt: unde in primo loco occurrit ad perfectionem tendentibus exteriora bona relinquere, quæ a nostra natura sunt separata. Post hæc vero relinquenda occurrunt ea quæ nobis naturæ communione et affinitatis cuiuscumque necessitudine conjungentur: unde Dominus dicit Luc. XIV: *Si quis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, et sorores, non potest esse meus discipulus.* Sed percunctari libet, ut Gregor. dicit, quomodo parentes et carnales propinquos præcipimur odisse, qui jubemur et inimicos diligere. Sed si vim præcepti perpendimus, utrumque agere per discretionem valemus, quasi enim per odium diligitur, qui carnaliter sapiens dum prava nobis ingerit, non auditur. Sic enim exhibere proximis nostris odii discretionem debemus, ut in eis et diligamus quod sunt, et habeamus odio quod in Dei nobis itinere obsistunt. Quisquis enim jam æterna concupiscit, in eam quam aggreditur causam Dei, extra patrem, extra matrem, extra uxorem, extra filios, extra cognatos, extra semetipsum fieri debet, ut eo verius cognoscat Deum, quo in ejus causa neminem cognoscit. Manifestum namque est, quod carnales affectus intentio-

nem mentis diverberant, ejusque aciem obscurant. Inter cæteras autem proximorum necessitudines maxime affectu conjugali humanus animus irretitur, intantum quod, sicut dicitur Gen. II, ex ore primi parentis : *Relinquet homo patrem et matrem, et adhæredit uxori suæ*; et ideo ad perfectionem tendentibus maxime vinculum conjugale est vitandum, quia per hoc homo maxime curis sœcularibus implicatur. Et hanc causam Apostolus assignat sui consilii, quod dederat de continentia servanda, dicens I, ad Corinth. VII : *Qui sine uxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo : qui autem cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi.* Ut ergo homo liberius Deo vacet, eique perfectius inhæreat, secunda ad perfectionem via est perpetua castitatis observatio. Habet autem et hoc continentiae bonum aliquam idoneitatem et perfectionem adipiscendam. Impeditur enim animus hominis ne libere possit Deo vacare, non solum ex amore exteriорum rerum, sed multo magis ex interiorum passionum impulsu. Inter omnes autem interiores passiones maxime rationem absorbet concupiscentia carnis, et venereorum usus : unde August. dicit in I libr. Soliloquiorum : *Nihil esse sentio quod magis ex arce virtutis dejiciat animum virilem, quam blandimenta fœminæ, corporumque ille contactus, sine quo uxor haberi non potest, et ideo continentiae via est maxime necessaria ad perfectionem consequendam, quam quidem viam Apostolus consuluit.* I, ad Corinth. VII, dicens : *De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do tanquam misericordiam consecutus, ut sim fidelis.* Hujus autem viæ utilitas ostenditur Matth. XIX, ubi cum discipuli Christo dicerent : *Si ista est causa homini cum uxore, non expedit nubere,* Dominus respondit : *Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.* In quo arduitatem hujus viæ ostendit, et quia ab ejus consecutione deficit hominum virtus communis, et quia non nisi dono Dei ad eam pervenitur, unde dicitur Sapient. VIII : *Scivi, quoniam aliter non possum esse continentis nisi Deus det, et hoc ipsum erat summa sapientia, scire cuius esset hoc donum :* cui consonat quod Apostolus dicit, I Corinth. VII : *Volo omnes homines esse sicut meipsum, scilicet qui continentiam servo : sed unusquisque proprium habet donum ex Deo, alius quidem sic, aliis vero sic :* ubi aperte continentiae bonum dono Dei ascribitur. Sed ne rursus ad hoc aliquis donum consequendum secundum suas vires conari negligat, Dominus ad hoc hortatur communiter et primo quidem, exemplo, cum dicit : *Sunt eunuchi qui*

seipsostraverunt, non membrorum abscissione, ut Chrysost. dicit, *sed malarum cogitationum interemptione.* Et deinde invitat proponens præmium, cum subdit : *Propter regnum cœlorum : unde dicitur. Sapient. xli : Casta generatio in perpetuum coronata triumphat, in coquinatorium certaminum præmium vincens :* ut ultimo hortatur verbo cum dicit : *Qui potest capere, capiat : quæ, ut Hieron.* dicit, hortantis Domini vox est, et milites suos ad pudicitiae præmium concitantis, quasi qui potest pugnare, pugnet, et superet ac triumphet. Si quis autem objectionem moveat de Abraham qui perfectus fuit, et aliis justis antiquis a matrimonio non abstinentibus, patet responsio per hoc quod August. dicit in libr. de bono conjugali. Continentia non corporis, sed animi virtus est. Virtutes autem animi, aliquando in opere manifestantur, aliquando in habitu latent. Quocirca sicut non est impar meritum patientiæ in Petro qui passus est, et in Joanne qui passus non est : sic non impar meritum est continentiæ in Joanne qui nullas expertus est nuptias, et in Abraham qui filios generavit. Et illius enim cœlibatus, et istius connubium per temporum distributionem Christo militaverunt ; dicat ergo fidelis continens : Ego quidem non sum melior quam Abraham : sed melior est caritas cœlibum, quam castitas nuptiarum, quarum Abraham unam habuit in usu, alteram in habitu. Caste quippe conjugaliter vixit : esse autem castus sine conjugio potuit, sed tunc non oportuit. Ego vero facilis non utor nuptiis, quibus usus est Abraham, quam si uterer nuptiis, quemadmodum usus est Abraham : et ideo melior sum illis qui per animi continentiam non possunt quod ego, non illis qui propter temporis differentiam non fecerunt quod ego. Quod enim nunc ago, melius illi egissent, si tunc agendum esset : hæc autem August. solutio concordat cum eo quod supra dictum est de observantia paupertatis. Tantam enim perfectionis virtutem habebat in mente, ut nec propter temporalium possessionem, nec propter usum conjugii mens ejus deficeret a perfecta dilectione ad Deum. Si quis tamen eamdem mentis virtutem non habens, cum possessione divitiarum, et usu conjugii ad perfectionem pervenire contenderet, præsumptuose convinceretur errare consilia Domini parvipendens.

CAPUT IX.

De his quibus homo juvatur ad continentiam servandam.

Quia igitur per continentiae viam incedere tam arduum est, ut juxta verbum Domini, non omnes hoc capiant, sed Dei dono habeatur, per hanc viam incedere volentibus sic agere oportet, ut vitent ea, quibus a prosecutione hujus itineris impediri possent. Tria autem esse impedimenta continentiae apparet. Primum quidem ex parte corporis. Secundum ex parte animæ. Tertium ex parte exteriorum personarum, vel rerum. Ex parte quidem proprii corporis, quia sicut Apost. dicit ad Gal. v : *Caro concupiscit adversus spiritum.* Cujus carnis opera ibidem esse dicuntur *fornicatio, immunditia, impudicitia,* et cætera hujusmodi : hæc autem concupiscentia carnis est lex, de qua dicit Apostol. ad Rom. vii : *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* Quanto autem caro magis foveetur per ciborum affluentiam et deliciarum mollitiem, tanto hujusmodi concupiscentia magis crescit : unde Hiero. dicit : *Venter mero æstuans cito dispumat in libidinem,* et Prover. xx : *Luxuriosa res, vinum.* Et Job XL, dicitur de Behemoth, per quem diabolus significatur : *Sub umbra dormit in secreto thalami in locis humentibus :* quod exponens Greg. xxxiii. mora. dicit : *Loca humentia sunt opera voluptuosa.* Pes quippe in arida terra non labitur, fixus vero in lubrica vix tenetur. In locis ergo humentibus iter vitae præsentis faciunt, qui in hac ad justitiam recti stare non possunt. Oportet igitur continentiae viam assumentibus, carnem propriam abstractis deliciis, vigiliis, et jejuniis, et hujusmodi exercitiis castigare. Cujus rei exemplum Aposto. nobis ostendit. ad Corinth. ix, dicens : *Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet :* et post modica subdit : *Castigo corpus meum, et in servitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar :* et quod opere perfecit, verbo docuit. Dicit enim ad Rom. xiii, cum præmisisset : *Non in cubilibus et impudicitiis, et carnis, inquit, curam ne feceritis in desideriis.* Recte autem dicit in desideriis, id est, ad voluptatem, quia ad necessitatem naturæ carni cura est impendenda : unde idem dicit ad Ephes. v : *Nemo carnem suam unquam odio habuit, sed nutrit et foveat eam.* Ex parte autem animæ propositum continentiae impeditur, dum lascivis cogitationibus immoratur. Unde Dominus per Prophetam

dicit Isa. i : *Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis.* Malæ enim cogitationes plerumque ad malum faciendum inducunt, unde dicit Mich. ii : *Væ qui cogitatis inutile :* et statim subditur : *Et operamini malum in cubilibus vestris.* Inter cæteras autem cogitationes malas magis ad peccatum inclinant cogitationes de delectationibus carnis. Cujus ratio etiam secundum philosophorum doctrinam dupliciter assignari potest. Una quidem, quia cum ipsa delectatio sit homini connaturalis, et a juventute connutrita, facile in ipsam appetitus fertur, cum eam cogitatio proponit. Unde Philosophus dicit ii. Ethicor. quod delectationem judicare non possumus de facili, quin accipiamus eam. Secunda ratio est, quia, ut idem dicit in iii. Ethic. delectabilia in particulari sunt magis voluntaria quam in universalis. Manifestum est autem quod per curam cogitationis ad particularia quæque descendimus, unde per cogitationem diutinam maxime libido provocatur. Et propter hoc Apostolus I ad Corin. vi, dicit : *Fugite fornicationem :* quia ut gloss. ibidem dicit : Cum aliis vitiis potest expectari conflictus, sed hanc fugite ne approximet, quia non aliter hoc malum potest vinci. Contra igitur hujusmodi incontinentiæ impedimentum multiplex remedium invenitur, quorum primum et præcipuum est, ut mens circa contemplationem divinorum et orationem occupetur : unde dicit Apostolus ad Ephes. v : *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini Spiritu Sancto loquentes vobis metipsis in psalmis, hymnis, et canticis spiritualibus,* quod ad contemplationem pertinere videtur ; *cantantes et psallentes in cordibus vestris Domino,* quod ad orationem pertinere videtur. Hinc etiam Dominus per Prophetam dicit, Isaiae XLVIII : *Laude mea infrenabo te, ne interreas.* Est enim quoddam frenum animam ab interitu peccati retrahens laus divina. Secundum remedium est studium Scripturarum, secundum illud Hiero. ad Rusticum monachum : « Ama Scripturarum studia, et carnis vitia non amabis. » Unde Apostolus cum dixisset, ad Tim. iv : *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate,* statim subdit : *Cum venio, attende lectioni.* Tertio remedium est quibuscumque bonis cogitationibus animum occupare, unde Chrys. super Matt. dicit, quod abscisio membra non ita comprimit tentationes et tranquillitatem facit, ut cogitationis frenum, unde Apostolus ad Phil. iv. dicit : *De cætero; fratres, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque justa, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bona famæ, si*

qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate. Quartum remedium est, ut homo ab otio desistens, etiam in corporalibus laboribus seipsum exerceat. Dicitur enim Eccles. xxxiii : *Multam malitiam docuit otiositas.* Et specialiter otium est vitiorum carnalium incentivum, unde dicitur Ezech. xvi : *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, et abundantia, et otium ipsius.* Et ideo Hiero. ad Rusticum monachum scribens, dicit : *Facito aliquid operis, ut semper te diabolus inveniat occupatum.* Quintum remedium adhibetur contra carnis concupiscentiam, etiam per alias animi perturbationes, unde Hiero. refert in eadem Epistol. quod in quadam cœnobio erat quidam adolescens, qui nulla abstinentia, nulla operis magnitudine flammam poterat carnis extinguere, unde eum periclitantem pater monasterii hac arte servavit. Imperavit enim cuidam viro gravi, ut jurgiis atque conviciis eum insectaretur, et post irrogatam injuriam primus veniret ad conquerendum : vocati etiam testes pro eo loquebantur, qui contumeliam fecerat. Solus pater monasterii defensionem suam opponebat, ne abundanti tristitia frater absorberetur. Ita annus ductus est, quo expleto interrogatus adolescens super cogitationibus pristinis, respondit : *Papa, vivere mihi non licet, et fornicari libet?* Ex parte autem exteriorum rerum propositum continentiae impeditur per aspectum et frequentia colloquia mulierum, et earum consortia : unde dicitur Ecclesiast. ix : *Propter speciem mulieris multi perierunt, et ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.* Et postea subditur : *Colloquium ipsius quasi ignis exardescit.* Et ideo contra hoc est adhibendum remedium, quod ibidem dicitur : *Ne respicias mulierem multivolam, ne forte incidas in laqueos illius : cum saltatrice ne assiduus sis, nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius.* Et Ecclesiastici xlii, dicitur. *Omni homini noli intendere in specie, et in medio mulierum noli commorari.* De vestimentis enim procedit tinea, et a muliere iniquitas viri, unde Hiero. contra Vigilantium scribens dicit, quod monachus sciens imbecillitatem suam, et vas fragile quod portat, timet offendere ne impingat, et corruat atque frangatur : unde et mulierum, maxime adolescentularum vitat aspectum, ne eum capiat oculus meretricis, ne forma pulcherrima ad illicitos ducat amplexus. Ex quo patet quod sicut abbas Moyses dicit in Collationibus patrum, « pro puritate cordis servanda, solitudo sectanda est, ac jejuniorum inediam, vigilias, labores corporis, nuditatem, lectionem, cæterasque virtutes debere nos suscipere novimus,

ut scilicet per illas ab universis passionibus noxiis illæsum parare cor nostrum et conservare possimus et ad perfectionem charitatis istis gradibus innitentes ascendere. » Ob hoc igitur in religionibus sunt hujusmodi opera instituta, non quia in ipsis principaliter consistat perfectio, sed quia his quasi quibusdam instrumentis ad perfectionem perveniatur : unde post pauca subditur ibidem : Igitur jejunia, vigiliæ, inedia, meditatio Scriptura-ruin, nuditas, ac privatio omnium facultatum, non perfectio, sed instrumenta perfectionis sunt : quia non in ipsis consistit disciplinæ finis, sed per illa pervenitur ad finem. Si quis autem objiciat, quod absque jejunio, vigiliis, et aliis hujusmodi exercitiis potest homo perfectionem acquirere, præsertim cum de Domino legatur Matt. xi : *Venit filius hominis manducans et bibens*, sui quoque discipuli non jejunarent, quemadmodum discipuli Joannis et Pharisæi, ad hoc in gloss. respondebitur, quod Joannes vinum et siceram non bibit, quia abstinentia meritum auget, cui nulla est potentia naturæ. Dominus autem qui peccatum potest condonare, cur a peccatoribus manducantibus declinaret, quos abstinentibus poterat facere iustiores? Discipuli ergo Christi non habebant opus jejunio, quia præsentia sponsi illis fortitudinem dabat majorem, quam discipuli Joan. per jejunium haberent : unde Dominus ibidem dicit : *Venient dies quando auferetur ab eis sponsus*, et tunc jejunabunt : quod exponens Chrys. dicit : « Jejunium triste est non naturaliter, sed illis qui imbecillius adhuc dispositi sunt : his enim qui sapientiam contemplari desiderant, delectabile est. Quod ergo discipuli imbecilles erant, non erat tempus tristitiam introducendi quoisque firmarentur. Per hoc monstrat, quod non gulæ erat quod siebat, sed dispensationis cuiusdam. » Quod autem hujusmodi exercitia expediant ad vitanda peccata et perfectionem consequendam Apostolus expresse ostendit. II ad Corin. vi, dicens : *Nemini dantes ullam offenditionem, ut non vituperetur ministerium nostrum : sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros in multa patientia, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniiis et castitate.*

CAPUT X.

De tertia via perfectionis, quæ est per abjectionem propriæ voluntatis.

Non solum autem necessarium est ad perfectionem charitatis consequendam, quod homo exteriora abjiciat, sed etiam quod homo quodammodo seipsum derelinquit. Dicit enim Dion. iv. c. de divinis nominibus, quod divinus amor est extasim faciens, id est, extra seipsum ponens, non sinens hominem suipsius esse, sed ejus quod amatur : cujus rei exemplum in seipso demonstravit Apostolus dicens ad Galat. II : *Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus*, quasi suam vitam non suam æstimas, sed Christi : quia quod proprium sibi erat contemnens, totus Christo inhærebat. Et hoc etiam in quibusdam esse completum ostendit, cum dicit ad Col. III : *Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo*. Exhortatur etiam alios ut ad hoc perveniant, cum dicit, II ad Cor. v : *Pro omnibus mortuus est Christus, ut et qui vivunt jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est et resurrexit*. Et ideo, ut habetur Luc. XIV, postquam dixerat : *Si quis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, et sorores, tanquam aliquid majus addens, subdit, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus*. Hoc etiam idem Dominus docet, Matt. XVI, dicens : *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me*. Hujus autem salubris abnegationis et charitativi odii observantia partim quidem necessaria est ad salutem, et omnibus qui salvantur communis, partim autem ad perfectionis pertinet complementum. Ut enim ex supra posita Dionysii auctoritate apparet, de ratione divini amoris est, ut amans non sui ipsius remaneat, sed amati. Secundum igitur divini amoris gradum, necesse est et odium, et abnegationem prædictam distingui. Est autem necessarium ad salutem, ut homo sic Deum diligat, ut in eo finem suæ intentionis ponat, nihilque admittat quod contrarium divinæ dilectioni existimat. Et ideo consequenter, et odium, et abnegatio sui ipsius est de necessitate salutis, unde Greg. dicit in Homil. « Tunc nosmetipsos relinquimus et abnegamus, cum vitamus quod per vetustatem fuimus, et ad hoc nitimur, quod per novitatem vocamur. » Et sicut in Homil. alia dicit : « Tunc bene animam nostram odimus, cum ejus carnalibus desideriis non

acquiescimus, cum ejus appetitus frangimus, et ejus voluptatibus reluctamur ». Ad perfectionem vero pertinet, ut homo propter intentionem amoris Dei etiam ea abjiciat, quibus licite uti posset, ut per hoc liberius Deo vacet. Secundum hunc ergo modum consequens est ut et odium, et abnegatio sui ipsius ad perfectionem pertineant : unde ex ipso modo loquendi appareat hæc a Domino proposita esse quasi ad perfectionem pertineant. Sicut enim dicit Malt. xix : *Si vis perfectus esse, vade et vende omnia quæ habes, et da pauperibus*, non necessitatem imponens, sed voluntati relinquens, ita dicit : *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me* : quod Chrysost. exponit, dicens : « Non coactivum facit sermonem, non enim dicit : Si vos volueritis et nolueritis, oportet hæc vos pati. » Similiter cum dixisset : *Si quis venit ad me, et non odit patrem suum*, etc. postmodum subdit : *Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, nonne prius sedens computat sumptus qui necessarii sunt, si habeat ad perficendum?* quod exponens Gregor. in Homil. dicit : « Quia sublimia præcepta data sunt, protinus comparatio ædificandæ sublimitatis adjungitur : » et post pauca dicit : « Istos sumptus dives ille habere non potuit, qui cum post servata præcepta relinquenda omnia audisset, tristis abcessit. » — Ex quibus patet hæc ad perfectionis consilium secundum aliquem modum pertinere. Hoc autem consilium perfectissime martyres impleverunt, de quibus August. dicit in sermone de martyribus, quod nulli tantum impendunt, quantum qui seipsos impendunt. Martyres autem Christi sunt qui vitam præsentem propter Christum quodammodo habuerunt odio, abnegantes seipsos : quia, ut Chrys. dicit super Matth. « Qui negat alium, vel fratrem, vel famulum, vel quemcumque, etsi flagellatum viderit, et quæcumque patientem non assistit, non adjuvat, ita vult corpori nostro nos non ignoscere, ut etsi flagellaverint, vel quodcumque aliud fecerint, corpori non parcamus. » Et ne extimes quod usque ad verba tantum et contumelias oportet abnegare seipsum usque ad mortem etiam turpissimam, scilicet crucis, quod significat in hoc quod dicit : *Et tollat crucem suam, et sequatur me.* Hoc autem ideo perfectissimum dicimus, quia martyres illud propter Deum contemnunt, scilicet propriam vitam, propter quam omnia temporalia quæruntur, et ejus conservatio etiam cum omnium aliorum amissione aliis omnibus præfertur. Magis enim homo vult et divitias perdere, et amicos, adhuc etiam corporis infirmitati succumbere, et in servitutem redigi quam vita privari :

unde hoc beneficium victis et victoribus præstatur, ut vitæ par-
centes conservent servituti subjectos. Unde Satan ad Dominum
dixit, ut habetur Job 11 : *Pellem pro pelle, et cuncta quæ habet
homo dabit pro anima sua*, id est, pro corporali vita servanda.
Inter alia autem quanto aliquid magis naturaliter amatur, tanto
perfectius contemnitur propter Christum. Nihil enim est homini
amabilius libertate propriæ voluntatis. Per hanc enim homo est
aliorum dominus, per hanc aliis uti, vel frui potest, per hanc etiam
actibus suis dominatur. Unde sicut homo dimittens divitias, vel
personas conjunctas eas abnegat : ita deserens propriæ voluntatis
arbitrium, per quod ipse sui ipsius dominus est, seipsum abne-
gare invenitur. Nihil est etiam quod homo naturali affectu magis
refugiat quam servitudinem : unde et nihil posset homo pro alio
amplius impendere post hoc quod seipsum in mortem pro eo tra-
deret, quam quod se servituti ejus subjugaret, unde, ut dicitur,
Tobiae IX, Tobias junior dixit ad Angelum : *Si me ipsum tradam
tibi servum, non ero condignus providentiæ tue.* Hujus autem
voluntatis libertatem aliqui sibi propter Deum particulariter adi-
munt, dum quocumque particulare votum emittunt de quocum-
que faciendo, vel non faciendo. Per votum enim necessitas quædam
imponitur voventi, ut de cætero non liceat quod prius licebat,
sed quadam necessitate constringitur ad reddendum quod vovit,
unde in Psal. LXV dicitur : *Reddam tibi vota mea, quæ distinxer-
runt labia mea.* Et Eccles. IV : *Si quid vocasti Deo, ne moreris
reddere : disciplicet enim ei infidelis et stulta promissio.* Aliqui vero
libertati propriæ voluntatis totaliter abrenuntiant, se propter
Deum aliis subjicientes per obedientiæ votum, cuius quidem obe-
dientiæ exemplum præcipuum habuimus in Christo, de quo Apostolus dicit, Ro. V : *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores
constituti sunt multi, ita et per unius obediētionem justi constituē-
tur multi.* Quam quidem obediētiam Apostolus manifestat ad Phi. II, dicens : *Humiliavit semet ipsum, factus obediens usque ad
mortem.* Hæc autem obedientia in abrenuntiatione propriæ volun-
tatis consistit : unde ipse dicebat Matth. XXVI : *Pater mi, si pos-
sibile est, transeat a me calix iste : verumtamen non sicut ego volo,
sed sicut tu.* Et Joan. VI. dicit : *Descendi de cœlo non ut faciam
voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.* In quo nobis
dedit exemplum, ut sicut ipse suam voluntatem humanam abne-
gabat supponendo eam divinæ, ita et nos nostram voluntatem
Deo totaliter supponamus et hominibus, qui nobis præponuntur

tamquam Dei ministri. Unde Apost. ait ad Heb. ult. : *Obedite præpositis vestris, et subjecete eis.*

CAPUT XI.

Quod tres viæ prædictæ perfectionis proprie ad statum religionis pertinent.

Secundum autem triplicem viam perfectionis assignatam in religionibus, triplex commune votum invenitur, scilicet votum paupertatis, continentiae, et obedientiae usque ad mortem. Per votum paupertatis primam perfectionis viam religiosi assumunt omni proprietati abrenuntiantes. Per votum autem continentiae aggrediuntur viam secundam matrimonio perpetuo abrenuntiantes. Per votum autem obedientiae maxime viam tertiam assumunt, voluntatem propriam abnegando. Hoc etiam triplex votum congrue religioni adaptatur. Nam, sicut dicit August. x, de civi. Dei, religio non quemlibet, sed Dei cultum significare videtur. Unde et Tullius dicit in rhetorica, quod religio est virtus, quæ cuidam superiori naturæ quam divinam vocant, cultum cæremoniamque affert. Cultus autem soli Deo debitus in sacrificii oblatione ostenditur. Offertur autem Deo sacrificium de exterioribus rebus, quando eas aliquis propter Deum largitur, secundum illud Heb. ult. : *Beneficentie et communionis nolite oblivisci : talibus enim hostiis promeretur Deus.* Offertur etiam Deo sacrificium de proprio corpore, quando scilicet qui *Christi sunt, carnem suam crucifigunt cum vitiis et concupiscentiis*, ut dicit Apostolus Gal. v. Unde et ipse dicit, Roman. XII: *Exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem.* Est etiam sacrificium tertium Deo acceptissimum, quando aliquis spiritum suum offert Deo, secundum illud Psal. L : *Sacrificium Deo spiritus contribulatus.* Sed sciendum quod sicut Gregor. dicit super Ezech., hoc inter sacrificium et holocaustum distat, quod omne holocaustum est sacrificium, et non omne sacrificium holocaustum. In sacrificio enim pars pecudis, in holocausto vero totum pecus offerri consueverat. Cum ergo aliquis suum aliquid Deo vovet, et aliquid non vovet, sacrificium est. Cum vero omne quod habet, omne quod vivit, omne quod sapit, omnipotenti Deo voverit, holocaustum est : quod quidem impletur per tria vota prædicta. Unde manifestum est eos qui hujusmodi vota Deo emittunt, quasi propter holocausti excellentiam antonomastice religiosos vocari. Per sacri-

ficii autem oblationem secundum legis mandatum pro peccatis satisfacere oportet, ut in Levitico expresse jubetur. Unde Psal. iv, cum dixisset : *Quæ dicitis in cordibus vestris et in cubilibus vestris compungimini*, statim de sacrificeatione scribens, dixit : *Sacrificate sacrificium justitiæ*, id est opera facite justa post pœnitentiæ lamenta, ut glo. exponit. Sicut ergo holocaustum sacrificium est perfectum, ita per vota præmissa perfecte homo Deo satisfacit, cum, et de exterioribus rebus, et de proprio corpore, et de proprio spiritu, holocaustum offert. Ex quo patet quod religionis status non solum perfectionem charitatis, sed etiam perfectionem pœnitentiæ continet in tantum, quod nulla sunt peccata tam gravia, pro quibus possit homini imponi pro satisfactione religionis assumptio, quasi religionis statu omnem satisfactionem transcendentem. Unde (ut habetur. 33, q. 2, c. Admonere), Astulpho, qui uxorem occiderat consulitur ut monasterium ingrediatur quasi melius, et levius, alioquin ei durissimam pœnitentiam injungit. Inter hæc autem tria quæ ad religionis statum diximus pertinere, præcipuum est obedientiæ votum, quod quidem multipliciter apparet. Primo quidem, quia per obedientiæ votum homo Deo propriam voluntatem offert : per votum autem continentiae offert ei sacrificium de proprio corpore : per votum vero paupertatis offert de exterioribus rebus. Sicut ergo inter bona hominis corpus præfertur exterioribus rebus, et anima corpori, ita votum continentiae voto paupertatis præfertur, votum autem obedientiæ utriusque. Secundo, quia propter propriam voluntatem homo et exterioribus rebus utitur, et proprio corpore. Sic igitur qui propriam voluntatem dat, totum dedisse videtur. Universalius igitur est obedientiæ votum, quam continentiae et paupertatis, et quodammodo includit utrumque. Hinc est quod Samuel obedientiam omnibus sacrificiis præfert dicens, I Reg. xv : *Melior est obedientia, quam victimæ.*

CAPUT XII.

*Contra errores illorum, qui præsumpserunt diminuere
meritum obedientiæ, vel voli.*

Humanæ igitur perfectioni diabolus invidens, diversos vaniloquos, et seductionis magistros suscitavit, qui prædictas perfectionis vias impugnarent. Primam enim perfectionis viam Vigilantius impugnavit, contra quem Hiero. loquens ait : « Quod autem

asserit eos melius facere qui utantur rebus suis, et paulatim fructus possessionum pauperibus dividunt, quam illos qui possessionibus venumdatis semel omnia largiantur, non a me ei, sed a domino respondebitur : *Si vis esse perfectus, vade et vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et veni, sequere me.* Ad eum loquitur qui vult esse perfectus, qui cum Apostolis patrem, naviculam, et rete dimittit. Iste quem tu laudas, secundus aut tertius gradus est, quem et nos recipimus, dum modo sciamus prima secundis et tertiiis præferenda. » Et ideo ad excludendum hunc errorem, dicitur in lib. de ecclesiasticis dogmatibus : Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare, melius est pro intentione sequendi dominum, insimul omnia donare, et absolutum sollicitudine cum Christo egere. Secundam perfectionis viam impugnavit Jovinianus, matrimonium virginitati adæquans, cuius errorem beatus Hieronym. evidentissime confutat in libro, quem contra eum scripsit, de quo etiam errore August. in libro retractationum sic dicit : « Joviniani hæresis, sacrarum virginum meritum æquare pudicitiae conjugali voluit : in dein urbe romana nonnullas etiam sanctimoniales de quarum impudicitia suspicio nulla præcesserat, dejecisse in nuptias dicitur. Huic nostra sancta mater Ecclesia per omnia fidelissime ac fortissime resistit, unde in libr. de Ecclesiast. dogmatibus dicitur, sacratae Deo virginitati nuptias coæquare, aut pro amore castigandi corporis abstinentibus a vino vel carnibus nihil credere meriti accrescere, non est Christiani, sed Joviniani. » His autem antiquis insidiis diabolus non contentus, temporibus nostris quosdam dicitur incitasse, votum obedientiæ, ac alia vota communiter impugnantes, dicendo laudabilius esse bona opera virtutum facere sine voto vel obedientia, quasi ad hæc facienda homo per votum vel obedientiam constringatur. Quorum aliqui dicuntur in tantam vesaniam prosilire, quod asserant votum quod aliquis emisit de religione intranda posse prætermitti, absque detimento salutis. Hunc autem errorem quibusdam vanis et frivolis rationibus confirmare dicuntur. Dicunt enim, quod tanto aliquid est laudabilius et magis meritorium, quanto est magis voluntarium : sed quanto aliquid est magis necessarium, tanto videtur minus voluntarium ; laudabilius ergo et magis meritorium videtur esse, quod quis opera virtutum exerceat proprio arbitrio et absque necessitate voti vel obedientiæ, quam quod ex voto vel obedientia hoc facere compellatur. Dicuntur etiam ad hoc inducere quod Prosper dicit in II lib. de vita

contemplativa. Dicit enim sic : Abstinere vel jejunare debemus, ut non nos necessitati jejunandi subdamus, ne jam non devoti, sed inviti rem non voluntarie faciamus. Possent etiam ad hoc inducere quod dicit Apost. II Cor. ix : *Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate : hilarem enim datorem diligit Deus.* Oportet ergo manifeste ostendere et hoc falsum esse quod dicunt, et eorum frivolas rationes elidere. Ad ostendendum autem hujus erroris falsitatem, primo assumendum est quod in Psal. LXXI, dicitur : *Vovete et reddite domino Deo vestro*, ubi dicit Gloss. : Notandum, quod alia sunt communia vota Dei, scilicet sine quibus non est salus, ut vovere fidem in baptismo et hujusmodi, quæ etiam si non promittimus, solvere debemus, et de his præcipitur omnibus : *Vovete et reddite* : alia sunt vota propria singulorum, ut castitas, virginitas, et hujusmodi. Ad hæc ergo vovenda nos invitat ; non præcipit ut voveamus, sed ut vota reddamus. Vovere enim voluntati consulitur, sed post voti emissionem redditio exigitur necessario. Votum ergo quoddam est in præcepto, quoddam in consilio. Ex utroque autem ex necessitate concluditur, quod melius est aliquod bonum facere ex voto, quam sine voto. Manifestum est enim, quod ad ea quæ sunt de necessitate salutis, omnes tenentur ex Dei præcepto, nec est fas æstimare aliquod Dei præceptum in vacuum dari, *finis autem cuiuslibet præcepti est charitas*, ut dicit Apost. I Tim. i. Frustra ergo daretur aliquod præceptum de aliquo faciendo, si non magis ad charitatem pertineret illud facere, quam non facere. Datur autem præceptum non solum de credendo, vel de non furando, sed etiam ut hæc voveamus. Credere igitur ex voto et abstinere a furto ex voto, etc. hujusmodi, magis ad charitatem pertinent, quam si sine voto fiant. Quod autem magis ad charitatem pertinet, magis est laudabile, et magis meritorium. Magis ergo est laudabile et meritorium facere aliquid ex voto, quam sine voto. Rursus, consilium datur non solum de virginitate vel castitate servanda, sed etiam de vovendo, ut patet ex Glo. supra inducta. Sed consilium non datur nisi de meliori bono, ut supra dictum est, melius ergo est servare virginitatem cum voto, quam sine voto, et simile est in aliis. Item inter alia bona opera maxime observatio virginitatis, commendari solet, ad quam dominus invitat, dicens, Matth. xix : *Qui potest capere capiat*, sed ipsa virginitas ex voto commendabilis redditur. Dicit enim Aug. in lib. de virgin. « Neque Virginitas quia virginitas est, sed quia Deo dicata

est, honoratur, quam vovet et servet continentia pietatis. » Et infra : « Nec nos in virginibus, quod virgines sunt prædicamus, sed quod Deo dicatæ sunt pia continentia virginitatis. » Multo igitur magis aliqua opera laudabiliora redduntur, ex hoc quod per votum Deo dicantur. Iterum, quodlibet bonum finitum cum enumeratione alterius boni melius est : nulli autem dubium esse potest, quin ipsa promissio boni sit aliquod bonum, unde et qui homini aliquid promittit, bonum aliquod ei videtur jam impendere, unde et quibus aliquid promittitur gratias agunt, votum autem est quædam promissio Deo facta, ut patet per illud quod dicitur, Ecclesiastes IV : *Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere, displicet enim ei infidelis et stulta promissio.* Melius est igitur aliquid facere et vovere, quam facere simpliciter absque voto. Adhuc, quanto aliquis plus dat alicui, tanto majus aliquid ab eo meretur. Qui autem facit aliquid sine voto, dat ei solum, quod facit propter ejus amorem, qui autem non solum facit, sed etiam vovet, non solum dat ei quod facit, sed etiam potentiam, qua facit. Facit enim se non posse quin faciat, quod prius non facere licite poterat. Majus igitur aliquid meretur apud Deum qui ex voto aliquid facit, quam qui illud facit sine voto. Amplius ad laudem boni operis pertinet, quod voluntas firmetur in bono, sicut ad aggravationem culpæ pertinet, quod voluntas sit obstinata in malo. Manifestum est autem, quod qui aliquid vovet, voluntatem suam firmat ad id, quod vovet, et sic cum implet quod voverat opus bonum, ex voluntate firmata procedit. Sicut igitur ad gravamen culpæ pertinet, quod ex proposito firmato aliquis malum operetur, hoc enim est ex malitia peccare, ita ad augmentum meriti pertinet quod aliquis bonum opus operetur ex voto. Item, quanto aliquis actus ab excellentiori virtute progreditur, tanto laudabilior est, cum tota laus operis ex virtute procedat : contingit autem quandoque actum inferioris virtutis a superiori virtute imperari, puta cum aliquis actum justitiæ ex charitate facit, multo igitur melius est opus virtutis inferioris facere ex imperio superioris virtutis, sicut melius est opus justitiæ, si ex charitate fiat. Manifestum est autem, quod particularia bona opera quæ facimus pertinent ad aliquas inferiores virtutes, puta, jejunare, ad abstinentiam : continere, ad castitatem, et sic de aliis. Vovere autem est proprie latræ actus, quam nulli dubium esse debet esse potiorem vel abstinentia, vel castitate, vel quacumque alia hujusmodi virtute. Majus enim est colere Deum, quam recte se ha-

bere erga proximum, aut seipsum. Opus igitur abstinentiæ, vel castitatis, vel cujuscumque talium virtutum, quæ sunt infra latriam, laudabilius est si ex voto fiant. Huic etiam suffragatur pium Ecclesiæ studium, quæ homines ad vovendum invitans, et voventibus ire in subsidium terræ sanctæ, vel alias in defensionem Ecclesiæ, indulgentias et privilegia largitur : non autem invitaret ad vovendum, si melius bona opera esset facere sine voto. Hoc enim esset contra exhortationem Apostoli I Corinthiorum XII : *Æmulamini charismata meliora.* Unde si melius esset bona opera facere absque voto, non invitaret ad vovendum, sed etiam a vovo retractheret vel prohibendo, vel etiam dissuadendo. Similiter etiam cum Ecclesiæ intentio sit homines fideles ad meliorem statum reducere, omnes a votis factis absolveret, ut sic eorum bona opera laudabiliora existerent. Patet igitur hujusmodi positionem repugnare ei quod communiter Ecclesia tenet et sentit, unde et tanquam hæretica reprobanda est. Ad ea vero quæ pro se objiciunt, facile est multipliciter respondere. Primo enim quod dicunt, quod opus bonum ex voto factum est minus voluntarium, non est universaliter et in omnibus verum. Multi enim sunt qui ea quæ voverunt tam prompta voluntate faciunt, ut etiam si non vovissent non solum facerent, sed voverent. Secundo detur quod aliquod bonum opus quod quis facit ex voto, vel obedientia simpliciter consideratum sit involuntarium, sed tamen facit hoc ex necessitate voti, vel obedientiæ, quam non vult præterire, adhuc dum hoc facit, laudabilius operatur, et magis merito, quam si prompta voluntate illud faceret sine voto. Etsi enim non habeat voluntatem promptam illud faciendi, puta jejunandi, habet tamen voluntatem promptam votum implendi, vel obediendi, quod est multo laudabilius et magis meritorum quam jejunare, unde plus meretur quam ille qui sua voluntate jejunat : tantoque voluntas votum implendi, aut obediendi promptior judicatur, quando id quod aliquis facit propter obedientiam, vel votum magis in se consideratum voluntati repugnat, unde Hieronymus ad Rusticum monachum dicit : Per hæc omnia ad aliud tendit oratio, ut docéam te non tuo arbitrio dimittendum. Et post pauca dicit : Non facias quod vis, comedas quod juberis, habeas quantum acceperis, vestiaris quod datur, operis tui pensum persolvas, subjiciaris cui non vis, lassus ad statum venias, ambulansque dormites, et neandum expleto sommo surgere compellaris. Ex quo patet quod ad meritum boni operis pertinet, ut quæ aliquis propter seipsa non

vellet, propter Deum faciat, aut patiatur : quia tanto invenitur voluntas promptior ad fervorem divini amoris, quanto magis ea quæ propter ipsum facimus, aut patimur nostræ voluntati repugnant. Unde et martyres maxime commendantur, quanto plura sustinuerunt propter Dei amorem contra voluntatem humanam : unde secundo Machabæorum vi, Eleazarus dum torqueretur dixit : *Diros corporis sustineo dolores, secundum animam vero propter timorem Dei libenter hæc patior.* Tertio detur quod nec etiam aliquis ipsam voluntatem retineat votum servandi, aut obediendi, manifestum est, quod cum Deus judex sit cordium, apud Deum talis habetur quasi voti fractor, aut obedientiæ prævaricator. Si tamen impleat quod vovit, vel quod ei præcipitur solo humano timore, vel pudore, non est ei meritorium apud Deum, quia non facit voluntate Deo placendi, sed humana necessitate coactus : nec tamen inutiliter vovit, si ex charitate vovit, nam plus meruit in vovendo, quam aliis, simpliciter jejunando, quod meritum ei reservatur, si de prævaricatione cordis pœniteat. Per hoc etiam patet responsio ad auctoritates inductas, quæ loquuntur de necessitate humana, cum aliquis scilicet ex pudore, vel timore humano facit quod juravit, vel vovit : non autem loquuntur de necessitate, quæ est ex fine dilectionis divinæ, puta, cum aliquis facit, vel patitur ea quæ alius nollet, ut impleat voluntatem divinam. Et hoc patet ex verbis Apostoli, qui dicit, II ad Cor. ix : *Non ex tristitia, aut necessitate.* Tristitiam enim humanam necessitas inducit : necessitas autem dilectionis divinæ tristitiam tollit, vel minuit. Patet etiam hoc ex verbis Prosperi dicentis : « Ne non devoti, sed inviti rem non voluntarie faciamus. » Non enim necessitas quæ ex divina dilectione procedit, minuit dilectionem, sed auget. Et quod talis necessitas sit laudanda et appetenda, patet per hoc quod Aug. dicit in Epistola ad Armentarium et Paulinam. « Quia jam voluisti, jam te obstrinxisti, aliud tibi facere non licet. Priusquam esses voti reus, liberum fuit quod velles facere, sed tunc esses inferior : quamvis non sit gratulanda libertas, qua fit ut non debeatur quod cum lucro redditur. Nunc vero quia tenetur apud Deum sponsio tua, non te ad magnam justitiam invito, scilicet ad continentiam quam jam voveras, ut per superiora appareat, sed a magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris si non feceris quod vovisti, qualis mansisses si nihil tale vovisses : minor enim tunc esses, non pejor : modo autem tanto, quod absit, miserior si fidem Deo fregeris, quanto beatior si persolveris. Nec ideo te vo-

visse pœniteat, imo gaude jam tibi non sic licere, quod cum tuo detimento licuisset. Aggredere itaque intrepidus, et dicta imple factis, ipse adjuvabit qui vota tua expedit. Felix est necessitas, quæ ad meliora compellit. » Patet etiam ex his verbis erroneum esse quod dicunt, quod aliquis non tenetur de implendo votum de religione intranda.

CAPUT XIII.

De perfectione dilectionis proximi, quæ est necessaria ad salutem.

His autem consideratis de perfectione charitatis quantum pertinet ad dilectionem Dei, considerandum relinquitur de charitatis perfectione quantum pertinet ad dilectionem proximi. Est autem considerandus multiplex gradus perfectionis circa dilectionem proximi, sicut et circa dilectionem Dei. Est enim quædam perfectio, quæ requiritur ad salutem, quæ cadit sub necessitate præcepti. Est etiam quædam ulterior perfectio superabundans, quæ sub consilio cadit. Perfectio autem dilectionis proximi necessaria ad salutem consideranda est ex ipso modo diligendi, qui nobis præscribitur in præcepto de proximi dilectione, cum dicitur : *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Quod vero Deus est universale bonum supra nos existens, ad perfectionem dilectionis divinæ requiritur, ut votum cor hominis secundum aliquem modum convertatur in Deum, sicut ex supra dictis patet. Et ideo modus divinæ dilectionis convenienter exprimitur per hoc quod dicitur : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Proximus autem noster non est universale bonum supra nos existens, sed particulare infra nos constitutum : et ideo non determinatur nobis modus, ut aliquis diligit proximum ex toto corde, sed sicut seipsum. Ex hoc autem modo circa dilectionem proximi, tria consequuntur. Primo quidem, ut sit vera dilectio. Cum enim de ratione dilectionis sive amoris hoc esse videatur, ut aliquis bonum velit ei quem amat, manifestum est, quod motus amoris sive dilectionis in duo tendit, scilicet in eum cui aliquis vult bonum, et in bonum quod optat eidem. Et quamvis utrumque amari dicatur, tamen illud vere amatur, cui aliquis bonum optat. Bonum vero quod quis optat alicui, quasi per accidens dicitur amor, prout ex consequenti sub actu amoris cadit. Inconveniens enim est dicere, quod illud vere et proprie ametur, cujus destructionem aliquis

optat. Multa autem sunt bona quæ dum in nostrum usum vertimus, consumuntur, sicut vinum dum bibitur, et equus dum exponitur pugnæ, unde manifestum est, quod dum res aliquas in nostrum usum vertere cupimus, vere quidem et proprie nos ipsos amamus, res autem illæ per accidens et quasi abusive a nobis amari dicuntur. Manifestum est autem, quod unusquisque naturaliter sic vere se amat, ut sibi ipsi bona optet, puta felicitatem, virtutem, scientiam, et quæ ad sustentationem vitæ requiruntur. Quæcumque vero aliquis in suum usum assumit, non vere illa amat, sed usum et magis seipsum : sicut autem alias res assumimus in nostrum usum, ita etiam et homines ipsos. Si igitur proximos eo tantum modo diligamus in quantum in nostrum usum venire possunt, manifestum est, quod eos non vere diligimus, nec sicut nos ipsos : et hoc quidem apparet in amicitia utilis et delectabilis. Qui enim amat aliquem, quia est ad suam utilitatem vel delectationem, seipsum amare convincitur, cum ex altero bonum delectabile vel utile quærerit, non illum ex quo quærerit, nisi sicut dicitur amari vinum vel equus quæ non diligimus, sicut nos ipsos, ut eis bona optemus, sed magis ut ipsa bona existentia nobis cupiamus. Primo ergo ex hoc quod præcipitur, quod homo proximum tanquam se ipsum diligat, dilectionis veritas demonstratur, quam necesse est charitati adesse. Procedit enim charitas *de corde puro et conscientia bona et fide non ficta*, ut Apostolus dicit, I Timoth. i. Ideo ut ipse dicit, I Corin. XIII : *Charitas non quærit quæ sua sunt, sed optat bona eis, quos amat.* Et hujus rei seipsum exemplum dat dum dicit, I Cor. x : *Non quærens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant.* Secundo ex prædeterminato modo nobis indicitur, ut dilectio proximi sit justa et recta. Est enim justa et recta dilectio, cum majus bonum minori bono præponitur. Manifestum est autem, quod inter omnia humana bona, bonum animæ præcipuum locum tenet, post hoc autem ordinatur bonum corporis, ultimum autem bonum est, quod consistit in rebus exterioribus. Unde et hunc ordinem diligendi seipsum, videmus homini naturaliter inditum. Nullus enim est qui non mallet se corporis oculo privari, quam usu rationis quæ est oculus mentis. Rursusque pro vita corporali tuenda vel conservanda, homo omnia sua bona exteriora largitur, secundum illud Job II : *Pellem pro pelle, et cuncta quæ habet homo dabit pro anima sua.* Et hic quidem naturalis ordo dilectionis sui ipsius, in paucis vel nullis deficit, quantum ad naturalia bona, de quibus exemplum

posuimus. Sed inveniuntur nonnulli, qui quantum ad superaddita hunc ordinem dilectionis pervertunt, sicut cum propter salutem vel delectationem corporis bonum virtutis aut scientiae multi abjiciunt. Rursusque propter exteriora bona conquirenda, corpus suum periculis et laboribus immoderatis exponunt, quorum non est recta dilectio, immo, ut amplius dicam, nec vere isti seipso diligere comprobantur. Hoc enim maxime videtur esse unumquodque, quod est in ipso præcipuum. Unde et civitatem aliquid facere dicimus, quando id faciunt principes civitatis. Manifestum est enim, quod præcipuum in homine est anima, et inter animæ partes sive potestates, ratio sive intellectus. Qui ergo bonum rationalis animæ contemnit inhærens bonis corporis vel animæ sensitivæ, manifestum est, quod non vere seipsum diligit, unde et in Psalm. x, dicitur : *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam.* Sic ergo rectitudo circa dilectionem proximi instituitur, cum præcipitur alicui, quod proximum diligat sicut seipsum, ut scilicet, eo ordine bona proximis optet, quo sibi optare debet, præcipue quidem spiritualia bona, deinde bona corporis, etiam quæ in exterioribus bonis consistunt. Si quis vero proximo bona exteriora optet contra salutem corporis, aut bona corporis contra salutem animæ, non eum diligit sicut seipsum. Tertio vero ex prædicto modo præcipitur, ut sit sancta proximi dilectio. Dicitur enim aliquid sanctum, ex eo quod ordinatur ad Deum, unde et altare sanctum dicitur, quia Deo est dicatum, et alia hujusmodi quæ divino ministerio mancipantur. Quod autem aliquis alium diligit sicut seipsum, ex hoc contingit, quod communionem aliquam ad invicem habent : in quantum enim aliqua duo simul convenient, considerantur quasi unum, et sic unum eorum se habet ad alterum sicut ad seipsum. Contingit enim aliquos duos, multipliciter convenire. Convenient enim aliqui naturali convenientia secundum generationem carnalem, puta qui ex eisdem parentibus oriuntur, alii vero convenient convenientia quadam civili, puta quia sunt ejusdem civitatis municipes et sub eodem principe et eisdem legibus gubernantur. Et secundum unumquodque officium vel negotiationem, aliqua convenientia, vel communicatio invenitur, sicut qui sunt socii in negotiando, vel militando, vel fabrili officio seu artificio, aut in quocumque hujusmodi. Et hujusmodi quidem proximorum dilectiones honestæ quidem et rectæ possunt esse, sed non ex hoc sanctæ dicuntur, sed solum ex hoc quod dilectio proximi ordinatur in Deum : sicut enim ho-

mines qui sunt unius civitatis consortes in hoc conveniunt, quod uni subduntur principi, cuius legibus gubernantur, ita et omnes homines in quantum naturaliter in beatitudinem tendunt, habent quamdam generalem convenientiam in ordine ad Deum, sicut ad summum omnium principem et beatitudinis fontem et totius justitiae legislatorem. Considerandum est autem, quod bonum commune secundum rectam rationem est bono proprio præferendum: unde unaquæque pars naturali quodam instinctu ordinatur ad bonum totius. Cujus signum est, quod aliquis percussione manum exponit, ut cor vel caput conservet, ex quibus totius hominis vita dependet. In prædicta autem communitate qua omnes homines in beatitudinis fine conveniunt, unusquisque homo, ut pars quædam consideratur, bonum autem commune totius est ipse Deus, in quo omnium beatitudo consistit. Sic igitur secundum rectam rationem et naturæ instinctum unusquisque seipsum in Deum ordinat sicut pars ordinatur ad bonum totius, quod quidem per charitatem perficitur, qua homo seipsum propter Deum amat. Cum igitur aliquis etiam proximum propter Deum amat, diligit eum sicut seipsum, et per hoc dilectio sancta efficitur. Unde dicitur, I Joan. IV : *Hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat et fratrem suum.* Quarto ex prædicto modo dilectionis instruimur, ut proximi dilectio sit efficax et operosa. Manifestum est enim quod unusquisque sic seipsum diligit, ut non solum velit sibi ipsi bonum advenire, et malum abesse, sed unusquisque pro posse bona sibi procurat, et mala repellit. Tunc ergo homo proximum diligit sicut seipsum, quando non solum affectum ad proximum habet quo ei bona cupit advenire et mala repelli, sed etiam effectum ostendit opere adimplendo, unde I Joann. III dicitur : *Filioli mei non diligamus verbo, neque lingua, sed opere et veritate.*

CAPUT XIV.

De perfectione dilectionis proximi, quæ cadit sub consilio.

Consideratis igitur his quibus dilectio proximi perficitur perfectione necessaria ad salutem, considerandum est de perfectione dilectionis proximi, quæ communem perfectionem excedit, et sub consilio cadit. Hæc autem perfectio secundum tria attenditur. Primo quidem secundum extensionem. Quanto enim ad plures dilectio extenditur, tanto videtur dilectio proximi esse magis

perfecta. In hac autem dilectionis extensione triplex gradus considerandus occurrit. Sunt enim quidam qui alios homines diligunt vel propter beneficia sibi impensa, vel propter naturalis cognationis vinculum, aut civilis, et iste dilectionis gradus terminis civilis amicitiae coarctatur. Unde dicit Dominus Matth. v : *Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne et publicani hoc faciunt?* Et si salutaveritis fratres vestros tantum, *quid amplius facitis? nonne et Ethnici hoc faciunt?* Sunt autem alii qui dilectionis affectum etiam ad extraneos extendunt, dum tamen in eis non inveniatur aliquid, quod eis aduersetur : et hic quidem dilectionis gradus quodammodo sub naturæ limitibus coarctatur. Quia enim omnes homines convenient in natura speciei, omnis homo est naturaliter omni homini amicus. Et hoc maxime ostenditur in hoc, quod homo alium errantem in via dirigit, et a casu sublevat, et alios hujusmodi dilectionis effectus impendit : sed quia homo naturaliter seipsum magis quam alium diligit, ex eadem autem radice procedit, ut aliquid diligatur, et ejus contrarium odio habeatur, consequens est ut infra naturalis dilectionis limites inimicorum dilectio non comprehendatur. Tertius autem dilectionis gradus est, ut dilectio proximi etiam ad inimicos extendatur, quem quidem dilectionis gradum Dominus docet Matth. v, dicens : *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos :* et in hoc dilectionis perfectionem esse demonstrat, unde concludit subdens : *Estote igitur vos perfecti, sicut et pater vester perfectus est.* Quod autem hoc sit ultra perfectionem communem, patet per Aug. in Euchir. qui dicit, quod ista sunt perfectorum filiorum Dei, ad quæ quidem se debet omnis fidelis extendere, et humanum animum ad hunc effectum orando Deum, secumque luctando perducere. Tamen hoc tam magnum bonum tantæ multitudinis non est, quam tamen credimus exaudiri cum in oratione dicimus : *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Hic tamen considerandum videtur, quod cum nomine proximi omnis homo intelligatur, in hoc autem quod dicitur : *Diliges proximum tuum sicut te ipsum,* nulla fiat exceptio, videtur ad necessitatem præcepti pertinere, quod etiam inimici diligentur. Sed hoc de facili solvitur, si hoc quod supra dictum est de perfectione divini amoris ad memoriam revocetur. Dictum est enim supra, quod in hoc quod dicitur : *Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo,* potest intelligi quod est de necessitate præcepti, et quod est de perfectione consilii, et ulte-

rius quod est de perfectione comprehensoris. Si enim sic intelligatur : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo* ut semper cor hominis actu feratur in Deum, sic pertinet ad perfectionem comprehensoris. Si autem sic intelligatur, ut cor hominis nihil acceptet, quod sit divinæ dilectioni contrarium, sic est de necessitate præcepti. Quod vero homo etiam ea abjiciat quibus potest licite uti ut liberius Deo vacet, hoc est de perfectione consilii. Sic igitur et hic dicendum est, quod de necessitate præcepti est ut a communitate dilectionis, qua quis proximos tenetur diligere, inimicum non excludat, nec aliquid contrarium hujus dilectionis in corde suo recipiat. Sed quod actu feratur mens hominis in dilectionem inimici, etiam cum non adest necessitas, pertinet ad perfectionem consilii. In casu enim alicujus necessitatis etiam in speciali actu inimicos diligere et eis benefacere tenemur ex necessitate præcepti, puta, si fame morerentur, vel in alio hujusmodi articulo essent. Extra hos autem necessitatis articulos inimicis speciale affectum et effectum impendere ex necessitate præcepti non tenemur, cum nec etiam teneamur ex necessitate præcepti hæc in speciali omnibus exhibere. Hujusmodi autem inimicorum dilectio directe ex sola divina dilectione derivatur. In aliis autem dilectionibus movet ad diligendum aliquod aliud bonum, puta, vel beneficium exhibitum, vel communicatio sanguinis, vel unitas civitatis, aut aliquid hujusmodi. Sed ad diligendum inimicos nihil movere potest nisi solus Deus. Diliguntur enim in quantum sunt creaturæ Dei, quasi ad ejus imaginem facti, et ipsius capaces. Et quia Deum omnibus aliis bonis charitas præfert, considerat cujuscumque boni detrimentum, quod ab hostibus patitur ad hoc quod eos odiat, sed magis considerat divinum bonum, ut eos diligit. Unde quanto perfectius viget in homine charitas Dei, tanto facilius animus ejus flectitur ut diligit inimicum. Consideratur autem secundo perfectio dilectionis proximi secundum intentionem amoris. Manifestum est enim quod quanto aliquis intensius amatur, tanto facilius alia propter ipsum contemnuntur. Ex his ergo quæ homo propter dilectionem proximi contemnit, considerari potest, an sit perfecta dilectio proximi. Hujus autem perfectionis triplex gradus inveniatur. Sunt enim aliqui qui exteriora bona contemnunt propter dilectionem proximorum, dum vel ea particulariter proximis administrant, vel totaliter omnia necessitatibus erogant proximorum, quod videtur Apostolus tangere cum dicit, I Corinth. XIII : *Si distribuero in cibos pauperum omnem substantiam.* Et Cantic. VIII,

dicitur : *Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.* Unde et Dominus hoc comprehendere videtur, dum consilium de perfectione sectanda cuidam daret dicens, Matth. xix : *Si vis perfectus esse, vade, et vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo, et veni, sequere me,* ubi omnium bonorum exteriorum abdicationem ad duo videtur ordinare, scilicet ad dilectionem proximi cum dicit, *et da pauperibus :* et ad dilectionem Dei, cum dicit, *sequere me.* Ad idem etiam pertinet si quis damnum in exterioribus rebus pati non recuset propter dilectionem Dei, vel proximi. Unde Apostolus commendat quosdam dicens ad Hebr. x : *Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis,* et Proverb. xii, dicitur : *Qui negligit damnum propter amicum, justus est.* Ab hoc autem dilectionis gradu deficiunt, qui de bonis quæ habent, proximis necessitatem habentibus subvenire non curant. Unde dicitur, I Joan. iii : *Qui habuerit substantiam mundi hujus, et viderit fratrem suum necesse habere, et clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo?* Secundus autem gradus dilectionis est, ut aliquis corpus suum laboribus exponat propter proximorum amorem, cuius rei exemplum Apostolus in seipso ostendit, cum dicit, II Corinth. i : *Sive tribulamur pro vestra exhortatione et salute;* et II Timot. ii, dicit : *Laboro usque ad vincula quasi male operans, sed Verbum Dei non est alligatum, ideo omnia sustineo propter electos, ut et ipsi salutem consequantur.* Ab hoc autem gradu deficiunt qui de deliciis nihil omitterent, nec aliquid incommodi sustinerent pro aliorum amore, contra quos dicitur, Amos vi : *qui dormitis in lectis eburneis, et lascivitis in stratis vestris; qui comeditis gnum de grege, et vitulos de medio armenti;* *Qui canitis ad vocem psalterii, sicut David, putaverunt se habere vasa cantici, bibentes vinum in phialis, et optimo unguento delibuti,* et nihil patiebantur super contritione Joseph. Et Ezech. xiii, dicitur : *Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis vos murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die domini.* Tertius autem gradus dilectionis est, ut aliquis animam suam pro fratribus ponat. Unde dicitur, I Joan. iii : *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille pro nobis animam suam posuit, et nos debemus pro fratribus animas ponere,* ultra autem hunc gradum dilectionis intendi non potest. Dicit enim Dominus Jo. xv : *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis :* unde in hoc perfectio fraternæ dilectionis consistit. Pertinent au-

tem ad animam duo. Unum quidem secundum quod vivificatur a Deo, et quantum ad hoc pro fratribus animam ponere non debet. Tantum enim quis diligit vitam animæ, quantum diligit Deum: plus enim debet unusquisque Deum diligere, quam proximum. Non debet ergo aliquis peccando vitam animæ suæ contemnere, ut proximum salvet. Aliud autem consideratur in anima secundum quod vivificat corpus, et est principium vitæ humanæ, et secundum hoc pro fratribus animam ponere debemus. Plus enim debemus proximum diligere, quam corpora nostra. Unde vitam corporalem pro salute spirituali proximorum ponere convenit. Et hoc cadit sub necessitate præcepti in necessitatibus articulo, puta, si aliquis videret aliquem ab infidelibus seduci, deberet se mortis periculo exponere, ut eum a seductione liberaret. Sed quod aliquis extra hos necessitatis casus pro salute eorum mortis periculis se exponat, pertinet ad perfectionem justitiæ, vel ad perfectionem consilii, cujus exemplum ab Apostolo accipere possumus, qui dicit, II Cor. xii: *Ego autem libertissime impendam, et superimpendar ipse pro animabus vestris*: nbi dicit glos.: Perfecta caritas hæc est, ut quis paratus sit etiam pro fratribus mori. Habet autem quamdam mortis similitudinem conditio servitutis, unde et mors civilis dicitur. Vita enim in hoc maxime manifestatur, quod aliquis movet seipsum, quod autem non potest moveri nisi ab alio, quasi mortuum esse videtur. Manifestum est autem, quod servus non a seipso movetur, sed per imperium domini. Unde homo in quantum servituti subjicitur, quamdam mortis similitudinem habet. Unde ad eamdem perfectionem dilectionis pertinere videtur, quod aliquis seipsum servituti subjiciat propter amorem proximi, et quod se periculo mortis exponat: licet hoc perfectius esse videatur, quia homines naturaliter magis mortem refugiunt quam servitutem. Tertio vero consideratur fraternalis dilectionis perfectio ex effectu. Quanto enim majora bona proximis impendimus, tanto perfectior dilectio videtur. Sunt autem circa hoc tres gradus considerandi. Sunt enim quidam qui proximos obsequuntur in corporalibus bonis, puta, qui vestiunt nudos, pascunt famelicos, et infirmis ministrant, et alia hujusmodi faciunt, quæ sibi Dominus reputat exhiberi, ut patet Matt. xxv. Sunt autem aliqui qui spiritualia bona largiuntur, quæ tamen non excedunt conditionem humanam, sicut qui docet ignorantem, consultit dubitantem, et revocat errantem, de quo commendatur, Job iv: *Ecce docuisti multos, et manus lassas roborasti, vacillantes*

confirmaverunt sermones tui, et genua trementia confortasti. Sunt autem alii qui spiritualia bona et divina supra naturam et rationem existentia proximis largiuntur, scilicet doctrinam divinorum, manuductionem ad Deum, et spiritualem Sacramentorum communicationem. Et de his donis Apostolus mentionem facit ad Gal. III, dicens : *Qui tribuit vobis spiritum, et operatur in vobis virtutes.* Et I Thes. II : *Cum accepistis a nobis verbum auditum Dei, ecce accepistis illud, non ut verbum hominum, sed ut vere verbum Dei.* Et II Corint. II : *Despondi vos uni viro : et postmodum subdit : Nam si is qui venit, alium Christum prædicat quem non prædicavimus, aut aliud Evangelium quod non recepistis, recte pateremini.* Hujusmodi autem bonorum collatio singularem quamdam perfectionem pertinet fraternæ dilectionis, quia per hæc bona homo ultimo fini conjungitur, in quo summa hominis perfectio consistit, unde ad hanc perfectionem ostendendam, dicitur, Job XXXVII : *Numquid nosti semitas nubium magnas et perfectas scientias?* Per nubes autem secundum Greg. sancti prædicatores intelliguntur. Habent autem istæ nubes semitas subtilissimas, scilicet prædicationis sanctæ vias et perfectas scientias, dum de suis meritis se nihil esse sciunt, quia ea quæ proximis impendunt, supra ipsos existunt. Additur autem ad hanc perfectionem, si hujusmodi spiritualia bona non uni tantum, vel duobus, sed toti multitudini exhibeantur, quia etiam secundum Philosophos, bonum gentis perfectius est et divinus, quam bonum unius. Unde et Apostolus dicit Eph. IV : *Alios autem pastores et doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi, scilicet totius Ecclesiæ.* Et I Corin. XIV, dicit : *Quoniam æmulatores estis spirituum, ad ædificationem Ecclesiæ quærite ut abundetis.*

CAPUT XV.

Quid requiratur ad statum perfectionis.

Est autem considerandum quod sicut supra præmisimus, perfectionis est non solum aliquod opus perfectum facere, sed etiam opus perfectum vovere : de utroque enim consilium datur, ut supra dictum est. Qui ergo aliquod opus perfectum ex voto facit, ad duplēm perfectionem attingit, sicut qui continentiam servat, unam perfectionem habet : qui autem ex voto se obligat ad con-

tinentiam servandam, et eam servat, habet et continentiae perfectionem, et voti. Perfectio autem quæ ex voto, conditionem mutat et statum, secundum quod libertas et servitus diversæ conditionis, vel status esse dicuntur. Sic enim accipitur status 2. q. 9. ubi Adrianus Papa ait : « Si quando in causa capitali, vel causa status interpellatum fuerit, non per exploratores, sed per ipsos est agendum. » Nam dum aliquis votet continentiam servare, adimit sibi libertatem ducendi uxorem : qui autem simpliciter continet absque voto, prædicta libertate non privatur ; non ergo in aliquo mutatur ejus conditio, sicut mutatur conditio ejus qui votet. Nam et apud homines si quis alicui obsequatur, non ex hoc conditionem mutat, sed si obligat se ad serviendum, jam alterius conditionis efficitur. Sed considerandum est, quod potest aliquis sibi libertatem adimere vel simpliter, vel secundum quid. Si enim aliquis se Deo, vel homini obliget ad aliquid faciendum speciale, et pro aliquo tempore, non simpliciter libertatem amisit, sed solum secundum illud ad quod se obligavit. Si autem se totaliter in potestate alicujus ponat, ita quod nihil sibi libertatis retineat, simpliciter conditionem mutavit factus simpliciter servus. Sic ergo dum aliquis Deo votet aliquid particulare opus, puta, peregrinationem, aut jejunium, aut aliquid hujusmodi, non simpliciter conditionem, vel statum mutavit, sed secundum aliquid tantum. Si vero totam vitam suam voto Deo obligavit, ut in operibus perfectionis ei deserviat, jam simpliciter conditionem, vel statum perfectionis assumpsit. Contingit autem aliquos opera perfectionis facere non voentes, aliquos vero totam vitam suam voto obligantes ad perfectionis opera quæ non implet. Unde patet quosdam perfectos quidem esse, qui tamen perfectionis statum non habent : aliquos vero perfectionis statum habere, sed perfectos non esse.

CAPUT XVI.

*Quod esse in statu perfectionis convenit Episcopis,
et Religiosis.*

Ex his autem quæ dicta sunt supra, manifeste apparet, quibus competat in perfectionis statu esse. Dictum est enim supra, quod ad perfectionem divinæ dilectionis triplici via proceditur, scilicet abrenuntiando exterioribus bonis, relinquendo uxorem, et alias cogitationes carnales, et abnegando seipsum vel per mortem

quam præ Christo patitur, vel quia abnegat propriam voluntatem. Qui ergo ad hæc opera perfectionis totam vitam suam voto obligant Deo, manifestum est eos perfectionis statum assumere : et quia in omni religione hæc tria voventur, manifestum est omnem religionem perfectionis statum esse. Rursus autem ostensum est, tria pertinere ad perfectionem fraternalę dilectionis, ut scilicet inimici diligentur, eisque serviatur, et ut aliquis animam suam pro fratribus ponat vel exponendo se periculis mortis, vel etiam vitam suam totaliter ordinando in utilitatem proximorum, et quod proximis spiritualia impendantur : ad hæc autem tria manifestum est teneri Episcopos. Cum enim Ecclesiæ universam curam susceperint, in qua plerumque inveniuntur aliqui eos odientes, persequentes, et blasphemantes, necesse habent inimicis et persequentibus dilectionis et beneficentiæ vicem rependere, cuius exemplum in Apostolis appareat, quorum sunt Episcopi successores. In medio enim persecutorum commorantes, salutem eorum procurabant. Unde et Dominus eis mandat, Matth. x : *Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum*, ut scilicet plurimos mortuus ab eis accipientes non solum non consumantur, sed et illos convertant, et Aug. in lib. de sermone Domini in monte, exponens illud quod habetur, Matth. v : *Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi et alteram*, sic dicit : « Hæc ad misericordiam pertinere hi maxime sentiunt, qui eis quos multum diligunt, serviunt, vel pueris, vel phreneticis, a quibus multa sæpe patiuntur, et si eorum salus illud exigat, præbent se etiam ut plura patientur. Docet ergo medicus et dominus animarum, ut discipuli sui eorum quorum saluti consulere volunt, imbecillitates æquo animo tolerarent. Omnis namque improbitas ex imbecillitate animi venit : quia nihil innocentius est eo qui est in virtute perfectus. » Hinc est quod Apostolus, I Corinth. iv dicit : *Maledicimur, et benedicimus : persecutionem patimur, et sustinemus : blasphemamur, et obsecramus.* Tenentur etiam Episcopi, ut pro salute suorum subditorum animam suam ponant. Dicit enim Dominus, Joann. x : *Ego sum pastor bonus ; bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis*, quod exponens beatus Grego. dicit : « Audistis, fratres charissimi, ex lectione Evangelica eruditionem vestram, audistis et periculum nostrum, » et postea subdit : « Ostensa nobis est igitur de contemptu mortis via quam sequamur, apposita est forma cui imprimamur. Primum nobis est exteriora nostra misericorditer ovibus ejus impendere. Postremum vero, si necesse

sit, etiam mortem nostram pro eis debemus ministrare, » et postea subdit : « Lopus etenim super oves venit, cum quilibet injustus et raptor fideles quosque atque humiles opprimit, sed is qui pastor videbatur esse et non erat, relinquit oves et fugit, quia dum sibi ab eo periculum metuit, resistere ejus injustitiae non præsumit. » Ex quibus verbis patet, quod de necessitate pastoralis officii est, ut periculum mortis non refugiat propter gregis sibi commissi salutem. Obligatur ergo ex ipso officio sibi commisso ad hanc perfectionem dilectionis, ut pro fratribus animam ponat. Similiter etiam ex officio Pontifex obligatur ad hoc quod bona spiritualia proximis administret, quasi quidem mediator inter Deum et hominem constitutus, vicem ejus agens, qui est *mediator Dei et hominum Jesus Christus*, ut dicitur, I Timoth. II, cuius figura Moyses gerens, dicebat Deut. v : *Ego sequester et medius fui inter Deum et vos in tempore illo* : et ideo preces et obsecrations Deo in persona populi offert, quia, ut dicitur Hebr. v : *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis*. Sed rursus personam Dei gerit in comparatione ad populum, dum populo quasi virtute Domini judicia, documenta, exempla, et Sacra menta ministrat. Unde Apost. dicit, II Cor. II : *Ego quod donavi, si quid donavi propter vos, in persona Christi* : et in eadem Epistola dicit : *An experimentum queritis ejus qui in me loquitur Christus?* Et I Corinth. IX : *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus?* Ad hujusmodi autem perfectōnem Episcopi in sua ordinatione, vel consecratione se obligant, sicut et religiosi in sua professione. Unde dicit Apostolus, I ad Tim. ult. : *Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam eternam in quam vocatus es, et confessus bonam confessionem coram multis testibus, scilicet in tua ordinatione, ut glo.* ibidem exponit. Et ideo Episcopi statum perfectionis habent, sicut et religiosi. Sicut autem in humanis contractibus aliquæ solemnitates secundum humana jura adhibentur, ut contractus firmior habeatur, ita cum quadam solemnitate et benedictione status Pontificalis assumitur, et etiam religionis professio celebratur. Unde Diony. dicit, VI cap. Eccle. hierar. de monachis loquens : *Propter quod et perfectam ipsis donavit gratiam sancta legislatio, et quadam ipsis dignata est sanctificativa invocatione.*

CAPUT XVII.

Quod status pontificalis est perfectior quam status religionis.

Posset autem alicui minus circumspecto videri, quod status perfectionis religionis esset sublimior, quam status pontificalis perfectionis : sicut dilectio Dei, ad cuius perfectionem ordinatur religionis status, præeminet dilectioni proximi, ad cuius perfectionem ordinatur pontificalis status : et sicut vita activa, cui Pontifices inserviunt, minor est quam vita contemplativa ad quam religionis status ordinari videtur. Dicit enim Dionysius vi. cap. Eccle. hierar. quod religiosos alii quidem famulos, alii autem ipsos monachos nominantes, ex Dei puro servitio et famulatu, et indivisibili et singulari vita tanquam uniente ipsos indivisibilium sanctis convolutionibus, id est, contemplationibus, ad deiformem unitatem, et amabilem Deo perfectionem. Potest etiam aliquibus videri quod status prælationis non sit perfectus, quia divitias eis possidere licet, cum tamen Dominus dicat, Matthæi xix : *Si vis perfectus esse, vade, et vende omnia quæ habes, et da pauperibus.* Sed hoc dictum veritati repugnat. Dionysius enim dicit v. c. Eccles. hierar. quod ordo Episcoporum est perfectivus. Et in vi cap. dicit ordinem monachorum esse ordinem perfectorum. Manifestum est autem majorem perfectionem requiri a l hoc quod aliquis perfectionem aliis tribuat, quam ad hoc quod aliquis in seipso perfectus sit : sicut majus est posse facere aliquem talem, quam esse talem, et omnis causa potior est suo effectu. Relinquitur ergo Episcopalem statum majoris perfectionis esse quam sit status cuiuscumque religionis. Idem autem appareat si quis consideret ea, ad quæ utrique obligantur. Obligantur enim religiosi ad hoc quod temporalia deserant, quod castimoniam servent, et quod sub obedientia vivant, quibus multo est amplius et difficultius pro salute aliorum vitam ponere, ad quod, ut dictum est, Episcopi obligantur. Unde manifestum est graviorem esse Episcopalem obligationem obligatione religionis. Amplius in his ipsis ad quæ religiosi obligantur, Episcopi quodammodo obligari videntur. Tenentur enim Episcopi bona temporalia quæ habent, in necessitate suis subditis exhibere, quos pascere debent non solum verbo et exemplo, sed etiam temporali subsidio. Unde Petro, Joan. ultimo, ter dictum est a Domino, ut ejus gregem

pasceret : quod ipse retinens, alios ad hoc ipsum exhortatur dicens, I Petr. ult : *Pascite, qui in vobis est, gregem Domini.* Et Gregorius dicit in auctoritate supra inducta, ex persona Episcoporum loquens : « Exteriora nostra misericorditer ovibus ejus debemus impendere » : et postea subdit : « Qui non dat pro ovibus substantiam suam quando pro his daturas est animam suam? Ipsi etiam Episcopi ad castitatem obligantur. Nam cum alios mundare debeant, ipsos præcipue convenient esse mundos. » Unde Dionysius dicit, III. cap. cœl. hierar, quod purgativos ordinis oportet ex abundantia purgationis aliis tradere de propria castitate. Et quidem religiosi per votum obedientiae se uni prælato subjiciunt : Episcopus vero servum se constituit omnium, quorum curam assumit, dum tenetur, *non quod suum est querere, sed quod multis, ut salvi fiant,* ut dicit Apostolus, I Corinth. x. Unde ipse de seipso dicit IX. c. ejusdem Epistolæ : *Cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci.* Et II Corinth. iv : *Non nos metipsos prædicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum, nos autem servos vestros per Jesum.* Unde et consuetudo inolevit, ut summus Pontifex se scribat servum servorum Dei. Unde patet Episcopalem statum majoris perfectionis esse, quam statum religionis. Iterum, Dionysius dicit, VI. c. Ecclesia. hierarchiæ, monachorum ordinem non esse adductivum aliorum, sed in seipso stantem in singulari et sancta statione. Ad Episcopos autem ex obligatione voti pertinet alios ad Deum adducere. Dicit enim Greg. super Ezech. quod nullum sacrificium est magis Deo acceptum, quam zelus animarum. Ordo igitur Episcoporum perfectissimus est. Hoc autem evidenter ostenditur ex Ecclesiæ consuetudine, per quam religiosi a suorum Prælatorum obedientia absoluti, ad Episcopatus ordinem assumuntur. Quod quidem licitum non esset, nisi Episcopalis status esset perfectior. Sequitur enim Ecclesia Dei Pauli sententiam, qui dicit, I ad Corinth. XII : *Æmulamini charismata meliora.*

CAPUT XVIII.

Solutio rationum, quibus impugnari videbatur perfectio pontificalis status.

Ea vero quæ in contrarium objiciuntur, non est difficile solvere. Perfectio enim dilectionis proximi, ut supra dictum est, ex perfectione divinæ dilectionis derivatur, quæ quidem tantum in cor-

dibus aliquorum prævalet, ut non solum Deo frui velint et ei servire, sed etiam proximis propter Deum. Unde Apostolus dicit, II Cor. v : *Sive enim mente excedimus, scilicet per contemplationem, hoc est Deo, id est, ad honorem Dei : Sive sobrii sumus, quasi vobis condescendentes, hoc est vobis, id est, ad utilitatem vestram. Charitas enim Christi urget nos,* ut scilicet pro vobis omnia faciamus, sicut glo. exponit. Manifestum est autem quod majoris dilectionis signum est, ut homo propter amicum etiam alii serviat, quam si soli amico servire velit. Quod etiam dicitur de contemplativæ vitæ perfectione, non videtur ad propositum pertinere. Cum enim Episcopus mediator inter Deum et homines constituatur, oportet ipsum et in actione præcellere, in quantum minister hominum constituitur : et in contemplationem præcipuum esse, ut ex Deo hauriat quod hominibus tradat. Unde dicit Grego. in Pastorali : « Sit præsul actione præcipius, præ cunctis contemplatione suspensus, rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in interiorum sollicitudine non relinquens. Sed etsi detrimentum aliquod in dulcedine contemplationis patiuntur proper exteriorum occupationem, quia proximis serviunt, hoc ipsum perfectionem divinæ dilectionis attestatur. Magis enim aliquem amare convincitur, qui propter ejus amorem jucunditate præsentiae ejus ad tempus carere desiderat in ejus servitiis occupatus, quam si ejus præsentia semper frui vellet. » Unde Apostolus ad Rom. ix, postquam dixerat : *Neque mors, neque vita separabit me a charitate Dei,* postmodum subjungit : *Optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis :* quod exponens Chrysost. dicit in lib. de compunctione cordis : « Ita enim totam ejus mentem devinxit amor Christi, ut etiam hoc quod ei præ cæteris omnibus amabilius erat, esse cum Christo, rursus id ipsum, quia ita placeret Christo, contemneret ». Tertiæ vero objectioni dupliciter respondetur. Primo quidem, quia Episcopi divitias Ecclesiæ quas habent, non quasi suas possident, sed quasi communes dispensant, quod evangelicæ perfectioni non derogat. Unde Prosper dicit, et habetur, XII q. i. : « Expediit facultates Ecclesiæ possideri, et proprias amore perfectionis contemni ». Et postea introducto sancti Paulini exemplo subjungit : « Quo facto satis ostenditur et propria debere propter perfectionem contemni, et sine impedimento perfectionis Ecclesiæ facultates, quæ sunt profecto communes, possideri. » Circa quod tamen considerandum est, quod Ecclesiæ facultates si sic ab aliquo possi-

deantur, quod eorum fructus non lucrifaciat, sed solum dispensem, evangelicæ perfectioni non derogat, alioquin abbates et præpositi monasteriorum a religionis perfectione deciderent contra votum paupertatis agentes, quod est omnino absurdum. Si vero aliquis ex communibus Ecclesiæ facultatibus non solum dispensator fructuum, sed dominus fiat eos lucrificiens, manifestum est eum aliquid proprium possidere, et ita deficit a perfectione eorum, qui omnibus abrenunciantes sine proprio vivunt. Sed quia Episcopi non solum facultates Ecclesiæ possidere possunt, sed etiam patrimonialia bona, de quibus etiam eis testamentum condere licet, videtur quod ab Evangelica perfectione deficiant, ad quam invitat Dominus, Matth. xix, dicens : *Si vis perfectus esse*, etc. Sed hæc quæstio de facili solvitur, si prædicta ad memoriam revocentur. Dictum est enim supra, quod abdicatio propriarum divitiarum non est perfectio, sed quoddam perfectionis instrumentum. Possibile autem est aliquem perfectionem acquirere sine propriarum divitiarum abjectione actuali : hoc autem sic potest manifestari. Cum enim Dominus perfectionis documenta tradens, dicat, Matth. v : *Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi et alteram : et ei qui vult tecum in judicio contendere et tunicam tollere, dimitte ei et pallium : et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo et alia duo* : non semper perfecti hoc actu compleant, alioquin Dominus ab hac perfectione defecit, quia in maxilla alapa suscepta non præbuit ei alteram, sed dixit : *Si male locutus sum, perhibe testimonium de malo : si autem bene, cur me cædis?* ut dicitur Joan. xviii. Sed nec Paulus cum percuteretur, maxillam præbuit, sed sicut dicitur, Act. xxiii, dixit : *Percutiat te Deus, paries dealbate.* Non est ergo de necessitate perfectionis, ut hujusmodi opera compleantur, sed hæc intelligenda sunt secundum animi præparationem, ut Aug. dicit in lib. de sermone Domini in monte. In hoc enim perfectio hominis consistit, ut homo habeat animum paratum ad hæc facienda quotiescumque fuerit opus. Similiter etiam, ut Aug. dicit in libro quæstionum Evangelii, et habetur in Decretis xli, distinct. quod Dominus dicit in Evangelio : *Justificata est sapientia ab omnibus filiis suis*, ostendit filios sapientiæ intelligere non in manducando, nec in abstinendo esse justitiam, sed in æquanimitate tolerandi inopiam. Unde et Apostolus dicit, Phi. iv : *Sece abundare, et penuriam pati.* Ad hanc autem æquanimitatem inopiam tolerandi religiosi pervenient per exercitium nihil habendi : sed Episcopi

ad eam perduci possunt per exercitium circa curam Ecclesiæ, et dilectionem fraternalm, ex qua non solum proprias divitias pro salute proximorum exponere, vel contemnere debent esse parati, quando fuerit opportunum, sed etiam propria corpora, ut supra dictum est. Unde Chrysostom. digit in dialogo suo : « *Magnum certe monachorum certamen* » : et postea subdit : « *Ibi, scilicet in monastico statu, jejunium est durum, et vigiliæ, et reliqua quæ ad afflictionem corporis concurrunt : hic vero, scilicet in statu Pontificali, erga animam ars tota versatur* ». Et postea ponit exemplum, sicut hi qui arte mechanica quædam stupenda faciunt, ad quæ utuntur pluribus instrumentis. Philosophus autem nihil de his requirens, omnem artem suam operibus solius mentis ostendit. Forte autem alicui videtur, quod Episcopi teneantur, ut hanc perfectionem de abjiciendis divitiis habeant non solum in præparatione animi, sed etiam in exercitio actus. Dominus enim Apostolis mandavit, ut dicitur, Matth. x : *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam* : Episcopi autem sucessores Apostolorum sunt, tenentur ergo ad hæc mandata Apostolis facta. Sed manifestum est id quod concluditur verum non esse. Fuerunt enim plurimi in Ecclesia Dei Episcopi, de quorum sanctitate dubitari non potest, qui hoc non observaverunt, sicut Athanasius, Hilarius, et alii plurimi successores. Unde August. dicit in lib. contra mendacium : « *Non oportet tantum præcepta Dei retinere, sed etiam vitam moresque justorum* ». Itaque plura in verbis intelligere non valentes, in factis sanctorum colligimus, quemadmodum oportet ea accipi. Et hujus ratio est, quia idem Spiritus Sanctus qui loquitur in Scripturis, movet sanctos ad operandum, secundum illud Rom. viii : *Quicumque spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt* : et ideo non est credendum id quod a sanctis viris communiter agitur, contra divinum præceptum esse. Ut ergo ibidem dicitur, et etiam in lib. de consensu Evangelistarum, cur Dominus dixerit Apostolis ut nihil possident, nec aliquid secum in via portarent, satis ipse significavit cum addidit : *Dignus est enim operarius mercede sua* : unde satis ostendit hoc esse permisum, non jussum, unde qui permissione uti non vult, ut ab aliis accipiat unde vivat, sed sua defert ad vivendum, non contra Domini præceptum facit. Aliud est enim permissione non uti, quod et Paulus fecit : et aliud agere contra præceptum. Potest etiam et aliter solvi, ut intelligatur hoc Domi-

num præcepisse quantum ad primam missionem, qua mittebantur Apostoli ad prædicandum Judæis, apud quos consuetum erat, ut doctores viverent de stipendiis eorum quos docebant. Voluit Dominus, sicut dicit Chrysost. primo quidem discipulos per hoc facere non suspectos, quasi causa quæstus prædicarent. Secundo, ut a sollicitudine liberarentur. Tertio, ut virtutis ejus experimentum sumerent, qui sine hujusmodi poterat eis in necessariis providere. Sed postmodum imminentे passione quando jam ad gentes mittendi erant, aliud eis præcepit, ut habetur Luc. xxii. Quæsivit enim ab eis : *Quando misi vos sine sacculo, et pera, et calceamentis, numquid aliquid defuit vobis? Qui cum dixissent : Nihil, subjunxit : Sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter et peram,* unde ob hoc non tenentur Episcopi Apostolorum successores, ut nihil possideant, nec aliquid secum in via deferant.

CAPUT XIX.

Quod status episcopalis, quamvis sit perfectior quam status religionis, non tamen est ambiendus.

Sed cum Apostolus dicat, I Cor. XIII : *Æmulamini charismata meliora*, si pontificalis status est perfectior quam status religionis, magis deberet sibi aliquis statum prælationis procurare, quam quod ad statum religionis accederet. Sed si quis diligenter consideret, evidens ratio invenitur, quare religionis status meritorie appetitur, status autem pontificalis non absque vitio ambitionis desideratur. Qui enim statum religionis assumit, se et sua abnegans aliis se subjicit propter Christum : qui vero ad statum pontificalem promovetur, quemdam sublimitatis honorem in his quæ sunt Christi, consequitur, quem appetere præsumptuosum videtur, cum major honor et potestas non nisi melioribus debeatur. Unde Aug. xix, de Civitate Dei, dicit : « Exponere voluit Apostolus, quid sit Episcopatus, quia nomen est operis, non honoris. Græcum est enim atque inde ductum vocabulum, quod ille qui præficitur, superintendit, curam scilicet eorum gerens, *epi* quippe super, *scopos* vero intentio est ». Ergo *Episcopatein* græce, latine superintendere possumus dicere, ut intelligat non se Episcopum qui præesse dilexerit, non prodesse. Itaque a studio cognoscendæ veritatis nemo prohibetur, quod ad laudabile pertinet otium : locus vero superior, sine quo populus regi non potest, et si ita teneatur atque administretur ut decet, tamen indecenter

appetitur. Quamobrem otium sanctum quærerit charitas veritatis, negotium justum suscipit necessitas charitatis : quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ atque intuendæ vacandum est veritati. Si autem imponitur, suscipienda est propter charitatis necessitatem. Chrysost. autem super Matthæum exponens illud, *Principes gentium dominantur eorum*, sic dicit : « Opus quidem desiderare bonum, bonum est, quia nostræ voluntatis est, et nostra est merces : primatum autem honoris concupiscere, vanitas est ». Neque enim Apostolus laudem habebit apud Deum, quia Apostolus fuit, sed quia opus Apostolatus sui bene implevit, conservatio ergo desideranda, non dignior gradus. Est etiam et aliud advertendum, quod religionis status perfectionem inducit. Pontificalis autem dignitas perfectionem præsupponit. Qui enim Pontificatus honorem suscepit, spirituale magisterium assumit. Unde Apostolus dicebat, I Tim. II : *Positus sum ego prædicator et Apostolus, veritatem dico, non mentior, doctor gentium in fide et veritate.* Ridiculum autem est perfectionis magisterium fieri, qui perfectionem per experimentum non novit. Et sicut dicit Gregor. in pastorali : Tantum debet actionem populi actio transcendere præsulis, quantum distare solet a grege vita pastoralis. Quæ quidem differentia ex verbis Domini manifeste colligitur. Cum enim Dominus paupertatis consilium daret, his verbis est usus : *Si vis perfectus esse, vade, et vende omnia quæ habes, et da pauperibus.* Unde manifeste apparet, quod paupertatis assumptio perfectionem non præexigit, sed ad eam ducit. Cum vero prælationis officium Petro committeret, quæsivit : *Simon Jonæ diligis me plus his?* Qui cum responderet : *Tu scis quia amo te,* subjicit : *Pasce oves meas.* Per quod manifeste datur intelligi, quod perfectionem charitatis præexigit assumptio prælationis. Præsumptuosum autem esse videtur, ut quis se existimet esse perfectum. Unde Apostolus dicit Philipp. III : *Non quod jam acceperim, aut jam perfectus sim.* Et postea subdit : *Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus.* Quod autem aliquis perfectionem desiderat, et eam assequi velit, non præumptionis, sed sanctæ æmulationis esse videtur, ad quam Apostolus hortatur, I Corinth. XIII : *Æmulamini charismata meliora.* Et ideo religionis statum assumere, laudabile est : ad prælationis autem fastigium anhelare nimis præumptionis est. Unde Greg. dicit in Pastorali : « Is qui recusavit prælationis officium, plene non restitit : et is qui mitti voluit, ante se per altaris calculum purgatum vidit ». Per quod datur intelligi, quod vocatus

ad prælationis officium nec omnino resistat, nec ad ipsum anhellet, nisi se prius purgatum videat, ne aut non purgatus adire quisquam sacra mysteria audeat, aut quem superna gratia elegit, sub humilitatis specie superbe contradicat. Quia ergo valde difficile est purgatum se quemlibet posse cognoscere, prælationis officium tutius declinatur. Est autem et aliud considerandum, scilicet quod statum religionis rerum temporalium abjectio comittatur, e contrario vero statui prælationis multa bona temporalia adjunguntur. Qui ergo religionis statum assumunt, manifeste demonstrant se temporalia bona non quærere, sed quod per eorum abjectionem ad bona spiritualia tendunt. Qui vero pontificalem dignitatem assumunt, plerumque magis temporalia bona considerant quam æterna. Unde Gregorius dicit in Pastorali : « Tunc fuit laudabile Episcopatum quærere, quando per hunc quemque dubium non erat ad supplicia graviora pervenire ». Et postea subdit : « Sanctum quippe officium non diligit omnino, sed nescit qui ad culmen regiminis anhelans in occulta meditatione cogitationis cœterorum subjectione pascitur, laude propria lætatur, ad honorem cor elevat, rerum affluentium abundantia exultat ». Mundi ergo lucrum quæritur sub ejus honoris specie, quo mundi destrui lucra debuerunt. Est et aliud advertendum, quod qui prælationis statum assumit, multis periculis se exponit. Dicit enim Gregor. in Pastorali : « Plerumque in occupatione regiminis, ipse quoque boni operis usus perditur, qui in tranquillitate tenebatur : quia quieto mari recte navim etiam imperitus dirigit, perturbato autem tempestatis fluctibus etiam peritus se nauta confundit ». Quid namque est potestas culminis, nisi tempestas mentis, in qua cogitationum semper procellis navis cordis qualitur, et hoc illucque incessanter impellitur, ut per repentinus excessus oris et operis, quasi per obviantia saxa frangatur? cuius periculi exemplum in David appareat, quia, ut dicit Gregorius, David actoris judicio pene in cunctis actibus placens, ut principatus pondere claruit, in tumorem vulneris erupit, factusque est in morte viri creduliter rigidus, qui in appetitu fœminæ fuit enerviter fluxus, prius ferire comprehendens persecutorem noluit, et post cum damno exercitus devotum militem sub studio fraudis extinxit. Qui autem statum religionis assumit, pericula peccati vitat. Unde Hieronymus ex persona monachi loquens in Epistola contra Vigilantium, dicit : « Ego cum fugero scilicet mundum, non vincor in eo quod fugio, sed ideo fugio ne vincar. Nulla securitas cum vicino serpente

dormire : potest fieri ut me non mordeat, tamen potest fieri ut aliquando me mordeat ». Quod ergo aliquis pericula peccati evitans religionis statum assumat, prudentiae est. Quod vero sponte ad praelationis statum aspiret, vel nimiæ præsumptionis est, si se tam fortem existimet esse, ut inter pericula possit manere securus : vel omnino suæ salutis curam non habens, si peccata vitare non curat. Ex his ergo apparet quod prælationis status, etsi perfectus sit, tamen absque vitio concupiscentiæ appeti non potest.

CAPUT XX.

Rationes quorumdam qui astruere conantur, quod Presbyteri curati, et Archidiaconi sunt in statu perfectioni quam religiosi, et earum solutiones.

Sunt autem quidam qui non solum Episcoporum statum præferre religiosorum statui sunt contenti, sed et Decanorum, et Plebanorum, et Archidiaconorum, et quorumcumque curam habentium animarum. Quod multipliciter asserere conantur. Dicit enim Chrysostomus in vi libro sui dialogi : « Si aliquem mihi talem adducas monachum, qualis et secundum exaggerationem dicam, fuit Elias, tamen quamdiu solus est. si non perturbatur, neque graviter peccat, quippe non habet quibus stimuletur atque exasperetur, non tamen illi comparandus est, qui traditus populis, et multorum ferre peccata compulsus, immobilis perseveravit et fortis ». Ex quo manifeste videtur, quod monachus quantumcumque perfectus, adæquari non possit cuicunque curam animarum habenti, si eam bene exerceat. Adhuc, ibidem postmodum subditur : « Si quis mihi proponeret optionem ubi mallem placere, in officio sacerdotali, an in solitudine monachorum, sine comparatione eligerem illud quod prius dixi ». Incomparabiliter igitur præferendus est status curam animarum habentium, quam vivere etiam in solitudine monachorum, quod genus religionis perfectissimum reputatur. Item, Augustinus dicit in Epistola ad Valerium : « Cogitet religiosa prudentia tua nihil esse in hac vita, et maxime hoc tempore, facilius et levius, et hominibus acceptabilius Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio, si persunctorie atque adulatorio res agatur : sed nihil apud Deum miserabilius, et tristius, et damnabilius ». Item, nihil est in hac vita, maxime hoc tempore, difficultius, et laboriosius, et periculosius Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio : sed apud Deum nihil beatius, si eo modo milite-

tur, quo noster Imperator jubet. Non ergo religionis status est perfectior quam status Presbyterorum, aut Diaconorum, qui curas animarum habent, ad quorum officium pertinet conversari cum hominibus. Præterea, Aug. dicit ad Aurelium : « Nimis dolendum est, si ad tam ruinosam superbiam monachos subigimus, et tam gravi contumelia clericos dignos putamus, in quorum numero nos sumus, si scilicet vulgares de nobis jocabuntur dicentes : malus monachus, bonus clericus est, cum aliquando bonus etiam monachus vix bonum clericum faciat ». Major ergo est perfectio boni clericci, quam boni monachi. Item, paulo ante dicit, non est via danda servis Dei, id est, monachis ut se facilius putent eligi ad aliquid melius, id est, ad officium clericatus, si facti fuerint deteriores, monasterium scilicet deserendo. Melius est ergo officium clericatus, quam status monasticus. Item, Hiero. dicit ad Rusticum monachum : « Sic vive in monasterio, ut clericus esse merearis ». Majus est ergo clericatus officium quam monachi conversatio. Præterea, non licet de majori ad minus transire : sed de statu monastico licet transire ad officium Presbyteri curam habentis, sicut dicit Gela. Papa, et habetur 46. q. 1 : « Si quis monachus fuerit, qui venerabilis vitæ merito Sacerdotio dignus prævideatur, et Abbas, sub cuius imperio regi Christo militat, illum fieri Presbyterum petierit ab Episcopo, debet eligi, et in loco quo judicaverit ordinari, ea omnia quæ ad Sacerdotii officium pertinent vel populi, vel Episcopi electione provide ac juste acturus ». Et plura alia capitula ibidem ponuntur : et distinct. 47. Ex his ergo omnibus videtur, quod status quorumcumque clericorum, et maxime curam animarum habentium, religionis statui præferatur. Horum autem dictorum, ratio de facili percipi potest, si ea quæ dicta sunt ad memoriam revocentur. Jam enim supradictum est, aliud esse perfectionis actum, atque aliud perfectionis statum. Nam perfectionis statum non efficit nisi perpetua obligatio ad ea quæ ad perfectionem spectant, sine qua obligatione plurimi perfectionis opera exequuntur, puta, qui nullo voto continentiam servant, aut in paupertate vivunt. Rursum considerandum est quod in Presbyteris et Diaconis curam animarum habentibus duo consideranda sunt, scilicet officium curæ, et dignitas ordinis. Manifestum est autem quod officium curæ suspicientes perpetuam obligationem non habent, cum multoties curam dimittant suscep-tam, sicut patet de illis qui dimittunt Parochias, vel Archidiaco-natus, et religionem intrant. Patet etiam ex supradictis, quod

status perfectionis non habetur nisi cum perpetua obligatione. Manifestum est autem quod Archidiaconi, et parochiales Sacerdotes, et etiam electi ante consecrationem, statum perfectionis nondum adepti sunt, sicut nec novitii in religionibus ante professionem. Contingit autem, ut supradictum est, aliquem non in perfectionis statu existentem opera perfectionis agere, et perfectum esse secundum habitum charitatis. Si igitur contingit Archidiaconos et parochianos Presbyteros perfectos esse secundum habitum charitatis, et participare in aliquo perfectionis officio, statum tamen perfectionis non assequuntur. Hujus autem evidens signum est, quia his qui perpetuo ad aliquid deputantur, vel obligantur, aliqua ecclesiastica solemnitas in tali obligatione adhibetur, puta, qui in Episcopos consecrantur, vel qui in professione religionis benedicuntur, etiam secundum antiquum ritum Ecclesiae, ut patet per Dionys. in libr. De ecclesiast., hierarch. c. vi. Manifestum est autem quod nihil horum sit in commissione Archidiaconatus, vel Parochiae, sed simpliciter investiuntur vel per annulum, vel per aliquid tale. Unde manifestum est quod ex hoc quod aliquis Archidiaconatum, vel Parochiae curam accipit, non sortitur perpetuae obligationis statum. His autem visis facile est objecta in contrarium solvere. Quod enim Chrysost. dicit : « Si talem aliquem adducas monachum, qualis fuit Elias, non tamen illi comparandus est, qui multorum peccata ferre compellitur », manifeste appareat per ea quae dicit, quod non intendit statum statui comparare, sed ostendere difficultatem bene persistendi majorem esse in eo qui praest populis, quam in eo qui solitariam vitam ducit, quod patet si integre verba accipientur. Non enim simpliciter dicit, quod monachus non sit comparandus illi qui compellitur peccata populi ferre, sed quod monachus si non perturbatur, nec graviter peccat quandiu solus est, non comparatur illi qui perseverat immobilis et fortis in multitudine populi, quia majoris virtutis est illæsum se conservare, ubi plura pericula imminent. Unde, et ante haec verba, dicit : « Cum aliquis fuerit in mediis fluctibus, et de tempestate navem liberare potuerit, tunc merito testimonium perfecti gubernatoris ab omnibus promeretur ». Sic etiam dici posset, quod ille qui inter malos bene conversatur, majoris virtutis esse ostenditur, quam qui bene conversatur inter homines bonos. Unde in laude Loth dicitur, ii. Petri secundo, quod aspectu et auditu justus erat, habitans apud eos qui de die in diem animam justam iniquis operibus cruciabant. Nec tamen dici potest, quod

conversari inter malos ad statum perfectionis pertineat, cum hoc secundum sacræ Scripturæ documenta prudentius declinetur. Ex his igitur verbis non ostenditur, quod status curam animarum habentium sit perfectior, quam status religiosorum, sed quod sit periculosior. Per hoc etiam patet responsio ad verba ejusdem quæ postmodum subduntur. «Si quis, inquit, mihi proponeret optionem, ubi mallem placere in officio sacerdotali, an in solitudine monachorum, sine comparatione eligerem illud, quod prius dixi», scilicet placere Deo in officio sacerdotali. Ubi considerandum est, quod non dicit, quod mallet esse in officio sacerdotali, quam in solitudine monachorum, sed quod mallet ibi quam hic placere Deo, quia in sacerdotali officio absque peccato manere difficilius est, quam manere absque peccato in solitudine monachorum, sicut jam supra dixerat, ubi autem est majus periculum, ibi major virtus ostenditur, si periculum evitetur, sicut jam dictum est. Et quamvis quilibet sapiens magis eligeret esse tantæ virtutis, ut etiam inter pericula quæcumque illæsus posset persistere, nullus tamen nisi insipiens statum periculosorem ex hoc ipso statui securiori præferret. Ex hoc etiam apparet solutio ad verba Aug. quibus asseritur nihil esse periculosius et laboriosius officio Episcopi et Sacerdotis, et Diaconi, si bene exerceatur, et nihil esse Deo acceptabilius. Ex hoc enim ipso, quod est laboriosum et difficile, immunem se a peccato conservare in hujus officii executione majoris virtutis esse ostenditur, et secundum hoc Deo acceptabilius, non tamen ex hoc sequitur, quod status Sacerdotum parochialium aut Archiaconorum sit majoris perfectionis, quam status religionis. Ad omnia vero quæ subsequuntur et similia, est una eademque responsio. Nam in omnibus illis auctoritatibus non comparatur status religionis statui curatorum, sed status monachorum in quantum sunt monachi, statui clericorum. Non enim monachi, in eo quod sunt monachi, sunt clerici, cum multi sint monachi laici : et antiquis temporibus fere omnes monachi laici erant, ut habetur, 46. q. 1. Manifestum est autem clericos in Ecclesia Dei majorem gradum obtinere, quam laicos. Unde laici promoventur ad clericatum, tanquam ad aliquid majus, et sicut major gradus, ita et amplior virtus requiritur ad bonum clericum, quam ad bonum laicum, quamvis sit monachus. Sed in monacho clero duo concurrunt, et clericatus et status religionis, similiter in clero habent curam animarum, scilicet cura animarum et clericatus. Quod ergo clerici præferuntur monachis, nihil pertinet

ad hoc, quod curati in quantum curati monachis præferuntur, sed verum est, quod si bene officium suum exequantur et absque peccato majoris esse virtutis demonstrantur, quam si monachus immunis a peccato permaneat, ut supra dictum est. Quod autem monachus assumitur ad curam animarum in parochialibus Ecclesiis, non ostendit statum curati ex hoc, quod est curatus, esse perfectiorem, quia religiosus parochiam adeptus statum pristinum non omittit. Dicitur enim, 46 quæstione 1 : *De monachis qui diu morantes in monasteriis, si postea ad clericatus ordinem pervenerint, statuimus non debere eos a priori proposito discedere.* Sic ergo non ostenditur, quod status clerici habentis curam animarum sit perfectior, quam status religionis, quamvis religiosi curam animarum accipere possint in priori statu et proposito permanentes. Ad episcopatum autem promoti, statum altiorem assumunt.

CAPUT XXI.

Rationes quorumdam destruere volentium immediate determinatam veritatem.

Verum quidam contentionis studio exagitati, neque quæ dicunt, neque quæ audiunt debite ponderantes, adhuc conantur prædictis contradicentes obviare, quorum obviationes postquam præmissa conscripseram, ad me pervenerunt. Ad quorum confutationem, necesse est aliqua ex supra positis replicare. Primo igitur multipliciter nituntur ostendere, Archidiaconos et parochiales Presbyteros in statu perfectionis esse et majoris, quam religiosi. Presbyter enim si delinquat, jubetur ejici de statu suo secundum canones, ut habetur 81, distinct. : *Si quis amodo Episcopus, et 14. q. 4, Si quis oblitus.* Ergo erat in statu, alioquin a statu ejici non posset. Item invenitur status tripliciter dici : importat enim rectitudinem. Nam homo erectus dicitur stare. Unde Greg. dicit in 7 Moralium : « Ab omni rectitudinis statu depereunt, qui per noxia verba dilabuntur ». Importat etiam permanentiam et fixionem, secundum illud Greg. in 8 Moral. : « Conditoris protectio et custodia est, quod in statu permanemus ». Et in 9 Homil. secundæ partis, super Ezech. : « Lapis quadrus est et quasi ex omni latere statum habet, qui casum in qualibet permutatione non habet ». Importat etiam magnitudinem vel longitudinem : dicitur enim a stando. Cum autem Archidiaconi et parochiales Presbyteri habeant mag-

nitudinem spiritualem, cum propter animarum zelum curam suscipiunt, habeant etiam permanentiam, quia inter pericula immobiles perseverant et fortes, habeant etiam rectitudinem intentionis et justitiae, non est dicendum hujusmodi in statu perfectionis non esse. Præterea, religionis institutio præjudicare non potuit Diaconibus et Presbyteris curam animarum habentibus: sed ante institutas religiones prædicti curam animarum habentes statum perfectionis tenebant. Dicitur enim, I Tim. v: *Qui bene præsunt Presbyteri, scilicet vita et doctrina, digni habeantur a subditis duplice honore*, ut scilicet eis spiritualiter obedient et exteriora ministrent, ergo etiam post religiones institutas habent statum perfectionis. Item dicunt, quod tempore Hieron. Presbyter et Episcopus erant nomina synonima, ut patet per illud quod dicit Hiero. super Epistolam ad Titum.: « Olim idem Presbyter qui et Episcopus », sed postea in toto orbe decretum est, ut unus Presbyteris præponeretur, ut schismatum semina tollerentur. Si ergo Episcopi sint in statu perfectiori quam Religiosi, etiam Presbyteri in statu perfectiori erunt. Item, qui ad majus et dignius et fructuosius officium Ecclesiae assumitur, in majori statu esse videtur: sed Archidiaconi et Presbyteri curati assumuntur ad dignius officium quam Religiosi, quia licet vita contemplativa sit magis secura, tamen vita activa est magis fructifera, ut habetur extra de renunciatione, *nisi cum pridem*. Presbyteri igitur curati, sunt in majori statu perfectionis quam religiosi. Item, nulla major charitas esse potest, quam *ut animam suam ponat quis pro amicis suis*, ut dicitur, Joan. xv. Boni autem curati animam suam ponunt pro suis subditis, quorum etiam se servos constituunt, secundum illud, I Cor. ix: *Cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci*. Videntur etiam plus mereri, cum plus laborent, secundum illud Apostoli, I Cor. xv: *Plus omnibus laboravi*, et I Cor. iii: *Unusquisque propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem*. Videtur igitur, quod curati presbyteri sint in perfectiori statu, quam religiosi. Item videtur hoc idem de Archidiaconis. Septem enim Diaconi quos elegerunt Apostoli, erant in excellenti statu perfectionis. Dicitur enim, Act. vi: *Considerate, fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu Sancto et sapientia, quos constituamus super hoc opus*. Ubi dicit Glossa Bedæ: « Hic discernebant Apostoli per Ecclesias constitui septem diaconos, qui essent sublimioris gradus cæteris, et proximi circa aram quasi columnæ assisterent ». Videtur autem eos in statu perfectionis fuisse, qui

sublimioris gradus erant cœteris, et quasi columnæ Ecclesiæ onera supportantes. Horum autem gradum repræsentant in Ecclesia Archidiaconi, qui ministrant et præsunt ministrantibus, secundum Glo. ibidem. Videtur ergo, quod Archidiaconi sint in majori statu perfectionis, quam Presbyteri curati quibus præficiuntur, et ita per consequens etiam, quam religiosi. Item, insanum videtur esse dicere beatos Stephanum, Laurentium, et Vincentium Archidiaconos in statu perfectionis non fuisse, qui meruerunt ad palmam martyrii pervenire. Item, Presbyteri curati et Archidiaconi similiores sunt Episcopis, quam monachi et quicumque religiosi qui tenent infimum subjectionis gradum, in tantum quod Presbyteri Episcopi nominantur, secundum illud Act. xx : *Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei* : quod exponit glo. de Presbyteris Ephesi. Multo igitur magis Presbyteri curati sunt in statu perfectionis. Item administratio facultatum Ecclesiæ statum perfectionis non minuit, cum sint bona communia, ut habetur XII, quæst. I, ca. *Expedit.* Non ergo Presbyteri curati vel Archidiaconi deficiunt a statu perfectionis propter administrationem rerum Ecclesiæ. Item, Presbyteri curati et Archidiaconi de bonis temporalibus tenentur facere hospitalitatem, ut 42, distin. habetur c. I. Hoc autem monachus non potest facere, quia non habet proprium. Majus ergo meriti est Presbyter curatus quam monachus. Item Gregor. dicit, quod nullum sacrificium est quod ita placeat Deo, sicut zelus animarum, et Bernardus dicit in lib. De amore Dei, quod ille major est in amore Dei, qui plures ad amorem Dei trahit : hoc autem convenit Archidiacono et Presbytero curato, non autem monacho, cuius non est officium ut aliquem trahat ad Deum. Item, sicut Patriarcha præsidet in suo patriarchatu et Episcopus in suo episcopatu, ita et Archidiaconus in suo archidiaconatu, et Presbyter curatus in sua Parochia. Quid enim facit Episcopus excepta ordinatione, quod Presbyter curatus non facit, ut habetur, dist. 93, c. *Legimus.* Et quæcumque dicuntur de Episcopo seu ordinando in Episcopum, secundum quatuordecim capitula Apostolicæ regulæ, omnia debent intelligi de quolibet electo ad quamlibet prælationem, ut Presbytero curato, et Archidiacono, ut habetur, 81, distinctio, cap. I. Si ergo Episcopus est in perfectioni statu quam monachus, pari ratione et Presbyter curatus et Archidiaconus. Item, Presbyter vel Diaconus propter delictum jubetur ejici de statu, et recludi in monasterium ad agendum

pœnitentiam, ut habetur, 81, distinct. c. *Dictum est*, et, *Si quis clericus.* Ex quo videtur, quod status Archidiaconatus sive curæ Parochiæ, vere status est, sed ingressus religionis non est status, sed potius casus vel descensus. Hæc igitur sunt quæ ex eorum scriptis colligi possunt, quamvis non eodem ordine ponantur ibidem.

Et quia supra ostensum est Archidiaconos et Presbyteros curatos in statu perfectionis non esse, restat videre qualiter ipsas probationes conentur elidere. *Dictum est enim supra quod quilibet status perfectionis in Ecclesia, cum aliqua solemnni consecratione vel benedictione confertur, quod non sit in commissione parochialis Ecclesiæ vel Archidiaconatus.* Quam probationem quidam excludere conantur multipliciter. Primo, quia in consecratione tam Episcopi, quam Sacerdotis, verba sunt communia, ut *consecrentur et sanctificantur, domine, manus istæ*, etc. Item si dicatur, quod unctionis capititis datur Episcopo et non Sacerdoti, hoc non videtur ad propositum pertinere, quia etiam reges olim in capite ungebantur, qui tamen non possunt sibi statum perfectionis vindicare; non ergo per hoc potest dici Episcopus esse in statu perfectiori supra Presbyterum curatum, quia in capite ungitur. Item quia meritum non acquiritur per consecrationem, sed per bona opera mentis. Aliquando enim etiam malus in Episcopum consecratur, et in hoc maxime demeretur. Non enim qui major fuerit in honore justior est, sed qui fuerit justior, major est, ut habetur, 40, dist. c. *Multi.* Et in eadem distinctione dicitur, quod non loca vel ordines creatori nostro nos proximos faciunt, sed nos aut merita bona ei jungunt, aut mala disjungunt, et non sanctorum filii sunt, qui tenent loca sanctorum, sed qui exercent opera eorum. Non ergo propter hoc Episcopi sunt in statu magis perfecto, quam Presbyteri curati, quia majorem consecrationem habent. Item, consecratio capititis magis pertinet ad signum et gradum Sacerdotii: Episcopatus enim non est novus ordo, sed gradus in ordine, alioquin essent plures ordines quam septem. Perfectio autem charitatis pertinet ad meritum sanctitatis, non ad gradum ordinis. Non ergo Episcopi qui per unctionem capititis obtinent majorem gradum Sacerdotii sunt in perfectiori statu. Item, Episcopus instituit archidiaconum, vel plebanum, vel curatum, per librum vel per annulum, ut habetur extra de sententia et re judicata, velut cum Papa mandat aliquem institui in Ecclesia aliqua, in canonicum et in fratrem, seu in plebanum vel curatum, mandat eum institui

cum plenitudine honoris, ut habetur extra de concessionē Ecclesiæ, cap. *Proposuit*. Videtur ergo status curatorum et Archidiaconorum esse status, ex quo statu quis ejici potest.

CAPUT XXII.

Rationes ad ostendendum quod dimissio curæ non sufficit ad probandum, quod Presbyteri curati, vel Archidiaconi sint in statu perfectionis.

Similiter etiam contra id quod dictum est, quod Archidiaconi, vel Presbyteri curati non sunt in statu perfectionis, quia possunt sine peccato ab hoc recedere, multiplicitate objiciunt. Primo quidem, quia dicunt quod propter hoc curatus Presbyter ad religionem transire potest, quamvis status curati sit perfectior et fructuosior, quia status religionis est securior. Et ad hoc probandum inducunt quod dictur extra de renuntia. c. *Nisi cum pridem*. Item, vir uxorem suam non potest dimittere ea invita, et ad religionem transire, ut dicitur extra de conversione conjugatorum, can. *Uxoratus*: sed hoc non est ideo, quia status conjugii majoris perfectionis sit quam status religionis, vel æquetur ei, sed quia se uxori suæ per matrimonium insolubiliter obligavit; ergo similiter Presbyter curatus licet possit transire ad religionem, non propter hoc sequitur quod status religionis sit perfectior, vel æque perfectus. Inducunt etiam ad hoc exemplum David, quod habetur, I Reg. XVII, cum non posset pugnare in armis Saulis, quæ requirabant fortitudinem, contulit se ad arma majoris humilitatis, licet minoris roboris, vel fortitudinis, scilicet ad fundam, et ad lapides, quibus gigantem Philistæum virum ab adolescentia sua bellatorem puer dejecit et prostravit. Potest ergo curatus exemplo David ad arma majoris humilitatis, scilicet religionis se transferre, licet esset in statu perfectiori. Item, si inseparabilitas esset causa status, sequeretur quod non liceret alicui se transferre de statu in statum: hoc autem licet, ergo inseparabilitas non est de ratione status. Item, secundum jura scripta prælatus posset curatum sibi subditum de religione ad ecclesiam suam revocare, si sciret eum esse utilem, aut proficuum ecclesiæ suæ; immo curatus non debet ecclesiam suam dimittere sine consensu et auctoritate episcopi: quod si fecerit, potest episcopus in eum exercere canonicam ultiōrem, ut habetur extra de renunciatione, c. *Amovet*. Et de privilegiis et excessis privilegiatorum, can. *Cum et plantare*,

§ in ecclesiis, et vii, quæst. i. cap. *Episcopus de loco*. Sic ergo non videtur verum, quod status religionis sit perfectior propter hoc quod curati presbyteri possunt religionem intrare. Item, etiam e converso monachus pro necessitate ecclesiæ et cura animarum potest transire de religione ad ecclesiam sæcularem cum cura, ut habetur, xvi, qu. i. can. *Vos autem*, et canon. *Monachos*. Nam unius utilitati præferenda est utilitas plurimorum, ut habetur, 7. quæst. i. can. *Scias*. Item, non sequitur quod si aliquis cadere potest a perfectione charitatis, quod nunquam fuerit in perfectione charitatis, sed magis e converso, quod fuerit. Licet ergo presbyter curatus discedat a suo regimine ex aliqua causa, non sequitur quod non fuerit in statu perfectionis. Item, quod majores prælati ecclesiæ, scilicet episcopi, non possunt transire ad religionem sine licentia summi pontificis, hoc est de constitutione ecclesiæ promulgata tempore Innocentii, sicut patet per illam decretalem extra de renunciatione cap. *Nisi cum pridem* : ergo ante constitutionem licebat majoribus, sicut et minoribus, et tamen majores sunt in perfectiori statu. Non ergo hoc impedit presbyteros curatos esse in perfectiori statu quam religiosos, licet sine licentia summi Pontificis possint ad religionem transire. Item, nullus debet in episcopum eligi, nisi fuerit in sacris ordinibus constitutus, ut habetur, 60. dist. *Nullus in episcopum* : sed in sacris ordinibus constitutus non potest uxorem ducere, non est ergo verum quod electus possit ducere uxorem.

CAPUT XXIII.

Solutio rationum præmissarum, in quibus probari videbatur, quod curati, vel archidiaconi sunt magis in statu perfectionis quam religiosi.

Hæc autem quæ posita sunt, quam sint frivola, derisibilia, et in multis erronea, demonstrandum est singulorum efficaciam diligenter ponderando. Quod enim primo inducunt quosdam canones ad probandum presbyteros curatos, et archidiaconos in statu esse, nihil ad propositum facit. Nam in capitulis inductis nulla fit mentio de statu, sed de gradu. Sic enim habetur, 81 distin. : « Si quis amodo episcopus, presbyter, aut diaconus fœminam acceperit, vel acceptam retinuerit, a proprio gradu decidat ». Item, 14, q. 4. c. *Si quis dicitur* : « Si quis oblitus timorem Domini, et sanctorum Scripturarum quæ dicunt : *Qui pecuniam suam non*

dedit ad usuram, et post hanc constitutionem magni concilii sœneraverit, vel centesimam exegerit, aut ex quolibet negotio in honesto turpis lucri quæsierit, aut per diversas species vini, vel frugis, vel cuiuslibet rei emendo, vel vendendo aliqua incrementa suscepere, de gradu suo dejectus, alienus habeatur a clero ». Non ergo per hoc probari potest a contrario sensu, quod habeat statum, sed gradum. Et hoc necesse est, quia ubicumque est ordo, vel superioritas aliqua, ibi est aliquis gradus. Quod vero secundo est propositum, quam sit frivolum, quilibet intelligens advertere potest. Nulli enim dubium est statum multipliciter dici. Nam ille qui erigitur, stare dicitur, et magnitudo statum facit, secundum quod distinguitur status incipientium, proficiuntium, et perfectorum. Stare etiam firmitatem importat, secundum illud Aposto. I Cor. xv : *Stabiles estote et immobiles abundantes in omni opere Domini*. Non autem sic loquitur de statu, sed secundum quod dicitur status libertatis, vel servitutis, sicut accipitur, 2. qu. 6. Si quando in causa capituli, vel causa status interpellatum fuerit, non per exploratores, sed per seipsos est agendum. Et sic accipiendo statum, illi statum perfectionis accipiunt, qui se servos constituunt ad opera perfectionis implenda, ut supra dictum est : hoc autem non contingit nisi per votum obligationis perpetuae, quia servitus libertati opponitur. Quamdiu igitur in sua libertate aliquis habet recedere a perfectionis opere, statum perfectionis non habet, sicut et supra ostensum est. Quod vero tertio propositum fuit, tam frivolum esse videtur, ut responsione non egeat. In hoc enim quod dicitur : *Qui bene præsunt presbyteri*, etc, nec de perfectione, nec de statu fit mentio. Præesse enim non constituit statum, sed gradum : nec honor debetur soli perfectioni, sed universaliter omnibus qui bene operantur : quod designatur in hoc, quod dicitur : *Bene præsunt*. Dicitur enim Rom. ii : *Gloria, et honor, et pax omni operanti bonum*. In hoc vero quod quarto propositum est, manifeste falsitas continetur, ubi dicitur quod tempore Hiero. et Aug. non erat aliud presbyter et episcopus. Hujus enim contrarium expresse dicit Aug. in Epist. ad Hiero. dicens : « Quamvis secundum honorum vocabula, quæ jam ecclesiæ usus obtinuit, episcopatus presbytero major sit, tamen in multis rebus minor est ». Sed ne aliquis calumnietur hoc citra tempus Hierony. in usum venisse, ut episcopus presbytero major sit, accipienda est auctoritas Dionysii, qui scripsit ordinem ecclesiasticæ hierarchiæ secundum quod erat

in Ecclesia primitiva. Dicit enim in v c. Ecclesiasticæ hierarchiæ, tres esse ordines ecclesiasticæ hierarchiæ, scilicet episcoporum, presbyterorum, et diaconorum. Ubi notandum est, quod ordinem diaconorum dicit esse purgativum, ordinem autem sacerdotum illuminativum, ordinem vero episcoporum perfectivum : et sicut ipse dicit in vi ca. ejusdem libri, his tribus ordinibus tres ordines alii respondent : nam ordini diaconorum subjicitur ordo immundorum, qui purgatione indigent : ordini vero presbyterorum subjicitur ordo illuminandorum, scilicet sacer populus, qui a presbyteris illuminatur per sacramentorum susceptionem : ordini vero episcoporum subjicitur ordo perfectorum, scilicet monachorum, qui per eorum traditiones edocentur ad perfectissimam perfectionem sursum actus. Ex quo patet secundum Dio. quod perfectio attribuitur solis episcopis et monachis. Episcopis, tanquam perfectioribus, monachis autem tanquam perfectis. Sed ne aliquis dicat, quod Dionysius tradit ordinem ecclesiasticæ hierarchiæ ab Apostolis institutum, cum tamen ex Domini institutione idem essent episcopi et presbyteri, hoc manifeste falsum apparet ex hoc quod dicitur, Luc. x : *Post hæc autem designavit Dominus, etc.* ubi dicit Glo. : « Sicut in Apostolis est forma episcoporum, sic in septuaginta duobus forma est presbyterorum secundi ordinis, et mirum est cum hoc ipsi introducant, qualiter propriam vocem ignorent, statim postmodum asserentes, solum citra tempora Hiero. episcopos a presbyteris esse distinctos, et si quis ad anteriora tempora progredi voluerit, inveniet etiam in veteri lege distinctos Pontifices a minoribus sacerdotibus, in quantum erat sacerdotium illud nostri sacerdotii figurale. Dicitur enim, di. xxi c. *De quibus.* : « Summi Pontifices, et minores sacerdotes a Deo sunt instituti per Moysen, qui ex præcepto Domini Aaron in summum Pontificem, filios vero ejus unxit in minores sacerdotes ». Ex quo patet, quod falsum intellectum concipiunt ex verbis Hieron. Non enim intendit Hiero. dicere, quod in primitiva Ecclesia esset idem ordo, vel status episcoporum, et presbyterorum, sed quod vocabulorum istorum erat promiscuus usus, quia et presbyteri dicebantur episcopi quasi intendentibus, et episcopi presbyteri propter dignitatem : unde Isidorus dicit, et habetur, dist. xxi cap. *Cleros*, quod presbyteri minores licet sint sacerdotes, tamen Pontificatus apicem non habent, quia nec christi frontem signant, nec spiritum paraclitum dant, quod solum deberi episcopis lectio Actuum Apost. demonstrat, et concludit :

« Unde et apud veteres idem episcopi et presbyteri fuerunt, quia illud nomen est dignitatis, non ætatis », Ubi ostenditur differentia esse in re, sed convenientia in nomine propter dignitatem, quam importat nomen presbyteratus. Fuit autem postmodum necessarium ad vitandum schismatis errorem, qui ex indifferentia nominis oriebatur, ut etiam nomina distinguerentur, ut scilicet soli majores presbyteri episcopi dicerentur, minores vero solum presbyteri dicerentur. Quod vero quinto propositum est non habet efficaciam. Vita enim contemplativa non solum præfertur activæ, quia est securior, ut proponitur, sed quia est simpliciter melior, secundum quod Dominus dicit, Luc. x : *Optimam partem elegit sibi Maria.* Et quanto contemplatio melior est actione, tanto plus pro Deo videtur facere, qui dilectæ contemplationis aliquod detrimentum patitur, ut saluti proximorum propter Deum intendat. Intendere igitur saluti proximorum cum aliquo detimento contemplationis propter amorem Dei et proximi, ad majorem perfectionem charitatis videtur pertinere, quam si aliquis in tantum dulcedini contemplationis inhæreret, quod nullo modo eam deserere vellet, etiam propter salutem aliorum, propter quam Apostolus non solum prolongationem præsentis vitæ, sed etiam a contemplatione cœlestis patriæ retardari ad tempus voluit propter proximorum salutem, ut patet per illud, quod dicitur, Phi. II : *Coarctor enim duobus: desiderium habens dissolvi et esse cum Christo, multo melius est, permanere autem in carne, necessarium propter vos.* Sed si de perfectione charitatis agitur quæ in animi præparatione plurimum consistit, ut supra ex verbis Aug. probatum est, multi contemplativam vitam agentes, etiam hanc perfectionem habent, ut cum animo sint parati secundum Dei beneplacitum etiam a dilectæ contemplationis otio suspendi ad tempus, ut proximorum saluti vacent : quæ tamen perfectio charitatis in plerisque proximorum utilitati vacantibus non invenitur, quos magis contemplativæ vitæ tedium ad exteriora deducit, quam in desiderio habeatur, ut sic in eis ad perfectionem dilectionis pertineat, quod eamⁱ tanquam bonum dilectum ad tempus postponant. Sed quorundam defectus statui, vel officio præjudicium afferre non potest ; hoc enim ipsum quod est aliorum proximorum curam gerere, perfectionis actus censeri debet, cum ad perfectam dilectionem Dei et proximi pertineat. Sed hic considerandum est, quod non quicumque actu habet quod est perfectius, in perfectioni statu constituitur. Nullus enim dubitat, quiu virginitatem

servare ad perfectionem pertineat, quia de hoc Dominus dicit : *Qui potest capere, capiat.* Matth. xix. Et Apostolus dicit, I Cor. vii : *De virginibus præceptum Domini non habeo : consilium autem do.* Sunt autem consilia de operibus perfectionis, et tamen virginitas conservata absque voto perfectionis statum non habet. Dicit enim Aug. in libro de virginibus : « Neque enim ipsa, scilicet virginitas, quia virginitas est, sed quia Deo dicata est, honoratur, quæ licet in carne servetur, ac per hoc etiam virginitas corporis spiritualis est, quam vovet et servat continentia pietatis ». Et infra : « Honoratus in animi bonis illa continentia numeranda est qua integritas carnis ipsi creatori animæ et carnis vovetur, consecratur, servatur ». Manifestum est autem quod archidiaconet curati presbyteri etsi curam animarum habeant, non tamen se voto astringunt ad hujusmodi curam habendam, alioquin non possent absque auctoritate ejus qui in voto perpetuo dispensare posset, archidiaconatus parochiæve curam dimittere : etsi igitur archidiaconus, vel presbyter curatus aliquem perfectionis actum exerceat, vel officium accipiat, non tamen perfectionis statum habet. Et si quis recte consideret, hujus perfectionis statum magis habent religiosi, qui ex voto sui ordinis obligantur ad hoc, quod episcopis subministrent in his quæ ad curam animarum pertinent prædicando et audiendo confessiones, quam ipsi archidiaconi curati. Jam vero quod sexto proponitur, argumentum, vel perfectio charitatis non potest esse in persona quæ non sit in statu, patet secundum prædicta omnino esse falsum. Sunt enim aliqui in statu perfectionis imperfectam charitatem, vel omnino nullam habentes, sicut multi episcopi et religiosi in peccato mortali existentes. Quamvis igitur multi boni curati perfectam charitatem habeant, ut sint parati animam suam ponere pro aliis, non tamen propter hoc sunt in statu perfectionis : quia non desunt multi laici, etiam conjugati, eamdem charitatis perfectionem habentes, ut pro salute proximorum parati sint animas ponere, nec tamen in statu perfectionis esse dicuntur. Quod vero septimo proponitur septem diaconos ab Apostolis institutos perfectionis statum habuisse, hoc nec ex textu, nec ex glos. haberis potest : quod enim eos dicitur fuisse plenos Spiritu Sancto et sapientia, ostendit eos gratiæ perfectionem habuisse, quæ potest esse etiam in his qui statum perfectionis non habent : quod vero in glo. Bedæ dicitur, quod erant sublimioris gradus et proximi circa aram, designat eminentiam gradus vel officii. Aliud autem est esse in gradu, et aliud esse in

statu, ut supra jam dictum est, tamen verum est illos septem diaconos etiam in statu perfectionis fuisse, illius inquam perfectionis de qua Dominus dicit : *Si vis perfectus esse, vade et vende omnia quæ habes, et veni, sequere me.* Mat. xix. Nam relictis omnibus secuti fuerant Christum, nihil proprium possidentes, sed erant illis omnia communia, ut dicitur, Act. iv. a quorum exemplo omnes religiones derivatae sunt. Quod vero octavo proponitur, beatos Stephanum, Laurentium, et Vincentium archidiaconos in statu perfectionis fuisse, concedimus quidem, sed non propter archidiaconatum, sed propter martyrium, quod omni perfectioni religionis præfertur. Unde dicit Aug. in lib. de virginib. : « Perhibet hujus rei præclarissimum testimonium ecclesiastica auctoritas, in qua fidelibus notum est, quo loco martyres, et quo defunctæ sanctimoniales ad altaris sacramenta recitentur » ; sic enim dico et Sebastianum in statu perfectionis fuisse, et Georgium, nec tamen propter hoc dicemus milites statum perfectionis habere. Quod autem nono objicitur, quod prebyteri curati, et archidiaconi sunt similiores episcopis, quam religiosis, verum est quantum ad aliquid, scilicet quantum ad curam subditorum, sed quantum ad perpetuam obligationem, quæ requiritur ad statum perfectionis, similiores sunt episcopo religiosi, quam archidiaconi, et presbyteri curati, ut ex prædictis patet. Quod vero decimo proponitur, quod administratio facultatum Ecclesiæ statum perfectionis non minuit, indubitate concessimus : alioquin in ipsis religionibus prælati et alii officiales temporalia dispensantes a gradu perfectionis deciderent. Sed hoc in eis perfectionis cuiusdam statum diminuit, quod propriis non abrenuntiant, sua omnia propter Christum relinquentes, quinimmo ecclesiarum fructus tanquam proprios lucrifaciunt. In eo vero quod undecimo proponitur, manifeste inveniuntur desipere, Vigilantii errorem sequentes, contra quem Hieron. scribens dicit : « Quod autem asserit eos melius facere qui utantur rebus suis, et paulatim fructus possessionum pauperibus dividant, quam illos qui possessionibus venustratis semel omnia largiuntur, non a me eis, sed a Domino respondebitur : *Si vis perfectus esse, vade et vende omnia quæ habes et da pauperibus, et veni, sequere me.* Ad eum loquitur qui vult perfectus esse, qui cum apostolis patrem, naviculam, et rete dimittit : iste quem tu laudas, secundum aut tertius gradus est ». Non ergo propter hoc archidiaconi vel presbyteri curati sunt perfectiores, quia servant hospitalitatem quam monachi, qui pro-

prium non habentes ea servare non possunt. Quod vero duodecimo proponitur, quod nullum sacrificium est Deo magis acceptum, quam zelus animarum, absque dubitatione concedimus, sed animarum hic ordo servandus est, ut primo homo zelum animæ suæ habeat, eam ab omni affectu terrenorum absolvens, secundum illud Sapientis, Ecclesiasti. xxx : *Miserere animæ tuæ placens Deo*, ut patet per Aug. xxI. De civitat. Dei. Sic ergo si aliquis post contemptum terrenorum et suipsius, in hoc procedat ulterius, ut etiam aliarum animarum zelum habeat, erit perfectius sacrificium. Sed tunc perfectissimum est, quando ad zelum animarum habendum voto seu professione obligatur, sicut episcopus vel etiam religiosi ad hoc per votum obligati. Quod vero tertiodecimo proponitur, quod sicut patriarcha præsidet in suo patriarchatu, et episcopus in suo episcopatu, ita archidiaconus in suo archidiaconatu, et presbyter curatus in sua parochia, est manifeste falsum : nam episcopi principaliter curam habent omnium suæ dioecesis, presbyteri autem curati, vel etiam archidiaconi, habent alias administrationes sub episcopis : sic enim se habent ad episcopum, sicut balii vel ii præpositi ad regem, unde super illud I Cor. XII. « Alii opitulationes, alii gubernationes », dicit gl. *Opitulationes*, id est, eos qui majoribus fuerunt ope, ut Titus Apostolo, vel archidiaconi episcopis, *gubernationes*, scilicet minorum personarum prælationes, ut sunt presbyteri, qui documento sunt : unde et hoc ipsum ostenditur in ordinatione sacerdotum de quibus episcopus dicit : « Quanto fragiliores sumus, scilicet Apostolis, tanto magis his auxiliis indigemus », unde 16. qu. I. c. : *Cunctis*, dicitur : « Omnibus presbyteris, diaconibus, et reliquis clericis attendum est, ut nihil absque proprii episcopi licentia agant. Non utique Missas sine suo jussu quisquam presbyterorum in sua parochia agat, non baptizet, nec quidquam absque ejus permissu faciat », et similiter 80. dist. c. *Non debere*: « Presbyteri nihil sine præcepto et consilio episcopi agant ». Quod vero quarto decimo proponitur de clericis qui propter enormia delicta in monasterio retruduntur, satis eorum animum et intentionem declarat : nam sicut Gregor. dicit. 10, Mora : « Pravi cum recta prædicant, valde difficile est, ut ad hoc quod taciti ambiunt non erumpant. » Arbitrantur enim clericos esse in statu perfectionis, non autem monachos, propter pœnitentiae altitudinem, quam monachi voluntarie suscipiunt innocentes, ad quam coguntur clerici delinquentes. Qui quidem status tanto est apud Deum altior, quanto in mundo

fuerit abjectior, secundum illud Luc. xiv : *Qui se humiliat, exaltabitur*, et Jacob. ii, dicitur : *Elegit Deus pauperes in hoc mundo, divites in fide, et hæredes regni.* Sed mundanam gloriam ambientes, illa stare reputant quæ ad gloriam pertinent, atque illa esse dejecta, quæ videntur humilia.

CAPUT XXIV..

Solutio rationum quæ inducebantur ad probandum, quare defectus solemnis benedictionis vel consecrationis non derogat statui perfectionis presbyteri curati, vel archidiaconi.

Ostendo igitur quam frivolæ sunt rationes quas inducunt ad ostendendum quod archidiaconi et presbyteri curati sunt in statu perfectiori, quam religiosi, ostendendum est quam frivolum sit quod objiciunt contra hoc quod dictum est, quod in statu perfectionis quis ponitur per solemnem benedictionem aut consecrationem. Ubi primo considerandum est, quod solemnis consecratio aut benedictio non est causa quod homo sit in statu perfectionis, sed inducitur quasi signum. Non enim adhibetur nisi illis, qui in aliquo statu ponuntur : non quidem semper in statu perfectionis existentibus, sed statum quemcumque adipiscientibus. Hi enim qui matrimonio junguntur, in statu aliquo ponuntur, quia ex tunc *vir non habet potestatem sui corporis*, similiter neque mulier, ut dicitur, I Corin. vii. Est enim in matrimonio perpetua obligatio unius ad alterum, ad quam significandam ab Ecclesia solemnis benedictio nuptiarum exhibetur, non tamen in statu perfectionis ponitur, sed in statu matrimonii, unde et his qui in statu perfectionis ponuntur in signum perpetuæ obligationis, solemnis benedictio aut consecratio exhibetur : sicut etiam cum civiliter aliquis statum mutat, sicut cum servus manumittitur, aliquis civilis solemnitas exhibetur. Hoc autem non frivole dicitur, sed auctoritate Dionysii confirmatur, qui dicit, 6. c. Eccle. hierar. quod divini duces nostri, scilicet Apostoli, nominationibus sanctis ipsos dignati sunt, scilicet, qui sunt in statu perfectorum, alii quidem famulos, alii autem ipsos monachos nominantes ex Dei puro servitio, et famulatu, et indivisibili, et singulari vita, tanquam uniente ipsos indivisibilium sanctis convolutionibus ad deiformem unitatem et amabilem Deo perfectionem. Propter quod et perfectam ipsis donavit gratiam sancta legislatio, et quadam ipsos dignata est sanctificativa invocatione. Ubi expresse habetur, quod

quia monachi perfectionis statum assumunt, ideo eis solemnis benedictio secundum traditiones Apostolorum datur. Quod ergo primo proponitur, quod in consecratione tam Episcopi quam sacerdotis, verba communia proferuntur, sicut hæc : Consecrentur et sanctificant manus istæ, etc. non facit ad propositum : non enim nunc agimus de sacerdote, in quantum sacerdos est, sic enim in statu ponitur per solemnem consecrationem, non quidem in statu perfectionis activo, vel passivo, sed in statu illuminativo, secundum Dionysium, scilicet in quantum curam accipit, tunc enim ei nulla solemnis benedictio adhibetur, unde tunc nullum statum suscipit, sed fit ei quædam officii commissio. Episcopus autem ad ipsam curam pastoralem consecratur propter perpetuam obligationem, qua se ad pastoralem curam obligat, sicut ex supradictis apparet. Quod vero secundo proponitur, dicendum quod unctio capitilis quæ regibus exhibebatur, signum erat status habentis principalem curam regni, alii autem qui sunt officiales in regno tanquam non habentes perfectam regiminis rationem non ungebantur : ita etiam in regno Ecclesiæ Episcopus ungitur tanquam principaliter habens curam regiminis ; Archidiaconi vero et Presbyteri curati non unguntur in susceptione curæ, quia non suscipiunt principaliter curam, sed quamdam subministrationem sub episcopali regimine, sicut balii vel præpositi sub rege. Nec propter hoc sequitur, quod rex habeat statum perfectionis, quia cura ejus se extendit ad temporalia, non ad spiritualia, sicut cura episcopalis. Charitas autem in qua perfectio consistit per se respicit spirituale bonum, unde et cura spiritualis ad perfectionem pertinet, non autem cura temporalis, licet ex perfecta charitate possit exerceri. Quod vero tertio proponitur, longe est a proposito : non enim nunc agimus de perfectione meriti, quod potest esse interdum perfectius non solum in curato presbytero, quam episcopo vel religioso, sed etiam in laico conjugato, sed loquimur de perfectionis statu : unde etiam in hoc videtur objiciens suam vocem ignorare. Nam secundum quod objicit, nec etiam ipsi Episcopi essent in majori statu, quam religiosi, cum interdum sint minoris meriti. Quod vero quarto proponitur, quod Episcopatus non est ordo, hoc manifeste continet falsitatem, si absolute intelligatur. Expresse enim dicit Dionys. esse tres ordines ecclesiastice hierarchiæ, scilicet Episcoporum, Presbyterorum, et Diaconorum, et, 24. di. c. *Cleros*, habetur, quod ordo Episcoporum quadripartitus est. Habet enim ordinem Episcopus per compara-

tionem ad corpus Christi mysticum, quod est Ecclesia, super quam principalem accipit curam, et quasi regalem. Sed quantum ad corpus Christi verum, quod in Sacramento continetur, non habet ordinem supra presbyterum. Quod autem habeat aliquem ordinem et non jurisdictionem solam, sicut Archidiaconus vel curatus presbyter, patet ex hoc, quod Episcopus potest multa facere, quæ non potest committere, sicut confirmare, ordinare, et consecrare basilicas et hujusmodi : quæ vero jurisdictionis sunt potest aliis committere. Idem etiam patet ex hoc quod si Episcopus depositus restituatur, non iterum consecratur, tanquam potestate ordinis remanente, sicut et in aliis contingit ordinibus. Quod vero quinto proponitur, quod solemniter instituitur Archidiaconus, vel plebanus, quia investitur per annulum, vel aliquid hujusmodi omnino ridiculosum est. Ista enim solemnitas est magis similis civilibus solemnitatibus, secundum quas aliqui investiuntur de feudo per baculum, vel per annulum, quam solemnitatibus Ecclesiæ, quæ in quadam consecratione vel benedictione consistunt.

CAPUT XXV.

Solutio rationum, quæ inducebantur ad probandum, quod non derogat statui perfectionis presbyteri vel Archidiaconi, quod curam dimittere possunt.

Nunc ostendendum est tertio, quomodo sit frivolum id, quod objicitur contra id quod dictum est, quod presbyteri vel archidiaconi possunt dimittere curam, non autem Episcopus Episcopatum, vel religiosus religionem. Circa quod primo considerandum est, quod quicunque a perfectiori statu transit ad statum qui non est perfectionis, censetur apostata, secundum illud Apostol. I Tim. v, de viduis, cum luxuriatæ fuerint in Christo, nubere voluntibus *habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*, ubi dicit glo. quod in noc damnatur propositi fraus, damnatur fracti voti fides, damnantur tales qui continentiae primam fidem irritam fecere, et omnes hujusmodi sunt similes uxori Loth, quæ retro respexit, et hoc est apostatare, unde si Archidiaconi, vel plebani in statu perfectionis essent, dimitentes Archidiacnatum, vel parochiæ curam, damnarentur, cum apostatae essent. Quod vero primo proponitur, quod Archidiaconi, vel plebani possunt transire ad religionem, non propter hoc quod status religionis sit perfectior, sed quia est securior, patet expresse falsum

esse. Dicitur enim, 19, qu. 1 : « Clerici qui monachorum propositum appetunt, quia meliorem vitam sequi cōpiunt, liberos eis ab Episcopis in monasteriis largiri oportet ingressus. » Ex quo habetur, quod ideo licet eis transire, quia melius est, et non solum quia securius. Et præterea archidiaconi, et habentes curam parochiæ, non solum possunt, cura archidiaconatus et parochiæ dimissa, religionem intrare, sed etiam in sæculo remanere, sicut patet de illis qui dimittunt parochiam, et accipiunt præbendam in Ecclesia cathedrali. Possunt etiam conjugem accipere, si non fuerint in sacris ordinibus constituti : ex quibus omnibus patet quod statum perfectionis non habent. Quod vero secundo proponitur, quod religiosus non est propter hoc perfectioris status, quia non potest religionem dimittere, quia etiam ille qui est uxorius non potest uxorem dimittere, qui tamen non est in statu perfectionis, ex prædictis patet omnino frivolum esse. Uterque enim status, scilicet religionis et matrimonii, aliquid simile habet, scilicet perpetuam obligationem, et ideo uterque status est quasi alicujus. Sed obligatio matrimonii non est ad opus perfectionis, sed ad redditum carnale debitum, et ideo est quidem status, sed non perfectionis. Status autem religionis habet obligationem ad opera perfectionis, quæ sunt paupertas, continentia, et obedientia, et ideo est status perfectionis. Quod vero tertio proponitur, quod propter humilitatem et infirmitatem virium potest aliquis a perfectiori statu discedere ad minorem, sicut David dimissis armis Saulis, accepit fundam et lapidem, secundum aliquid verum est, et secundum aliquid falsum est. Potest enim aliquis propter infirmitatem ab altiori religione ad minorem transire, non tamen sine dispensatione : a religione vero ad statum sæcularem etiam presbyteri curati, vel Archidiaconi transire non possunt : nullo enim modo in hoc dispensat Ecclesia. Ex quo manifeste appareat, quod multo plus excedit status religionis cujuscumque statum Archidiaconi, vel plebani, si tamen status dicendus est, quam status altissimæ religionis cuiuscumque infimæ. Quod vero quarto proponitur, quod si immutabilitas esset de ratione status, nunquam liceret de statu ad statum transire, omnino frivolum est. Licet enim transire ad statum majorem, non tamen ad minorem, sicut habetur extra de regularibus. In majori enim intelligitur esse etiam id quod est minus, sed non e converso : et qui obligat se ad dandum aliquid minus, non reputatur reus si dederit majus. Quod vero quinto proponitur, quod prælatus potest curatum sibi

subditum de religione ad Ecclesiam suam revocare, est omnino falsum, et sacris canonibus contrarium. Dicitur enim extra de renunciatione c. *Admonet* : « Universis presbyteris tui Episcopatus sub distinctione prohibeas, ne ecclesias tuæ dioecesis ad ordinationem tuam pertinentes absque tuo assensu intrare audeant, aut detinere, aut dimittere te inconsulto. Quod si quis contra prohibitionem tuam venire præsumperit, in eum canonicam exerceas ultiōnem ; » et de privileg. *Cum et plantare.* §. *In ecclesiis*, dicitur, quod religiosi in ecclesiis suis, quæ ad ipsos pleno jure non pertinent, instituendos presbyteros Episcopis repræsentent, ut eis de plebis cura respondeant : ipsis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant condecentem, institutos etiam inconsultis Episcopis non audeant removere. Ex quibus non plus habetur, nisi quod presbyteri curati non possunt dimittere ecclesias Episcopo inconsulto, et si dimiserint, puniri possunt. Sed hoc generale imprudenter applicant ad hoc speciale, ut non possint sine licentia Episcopi dimissa cura religionem intrare. Dicitur enim expresse, 19, quæstio. 1. cap. *Duae*, quod etiam contradicente Episcopo possunt clerici sacerdtales ecclesiis suis dimissis religionem intrare. Quod vero habetur, septimo, quæstione prima, *Episcopus de loco*, et cæt. manifeste dicitur de transitu ad aliam ecclesiam, non autem de transitu ad religionem. Quod vero sexto objicitur, quod monachi etiam possunt transire de religione ad Ecclesiam sacerdotalem cum cura, non est simile, quia non transeunt statu religionis dimisso. Dicitur enim, 16, quæstion. 4. de monachis : « Qui diu morantes in monasteriis, si postea ad clericatus ordinis pervenerint, statuimus non debere eos a priori proposito discedere. » Sed Archidiaconus, vel curatus dimissa cura potest religionem intrare tanquam transiens de statu imperfectiori ad perfectiorem, spiritu Dei ductus, ut habetur, 19, q. 4, *Duae*. Quod vero septimo proponitur, quod aliquis qui fuit in charitate, potest recedere a charitate, igitur non sequitur quod qui recedit a statu perfectionis, non fuerit in statu perfectionis, tam frivolum est, ut responsione non indigeat. A charitate enim nullus discedit, nisi peccando, et similiter a statu perfectionis aliquis peccando recedit : quia sicut ad charitatis dilectionem aliquis obligatur ex lege communī, ita ad statum perfectionis aliquis obligatur ex voto speciali. Quod vero octavo proponitur quod Episcopi non possint transire ad religionem sine licentia Papæ, hoc est ex constitutione Ecclesiæ, patet esse falsum : immo est ex ipsa

obligatione, qua se Episcopi obligant ad perpetuam curam plebis habendam : unde Apostolus dicit, I Corinth. cap. IX : *Necessitas mihi incumbit : vae enim mihi est si non evangelizavero.* Et causam necessitatis subdit, dicens : *Cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci,* scilicet per perpetuam obligationem : unde et in Decreta. non inducitur quasi statutum, sed quasi ratione probatum. Quod vero nono proponitur, nullam efficaciam habet. Certum est enim quod de jure communi non debet aliquis eligi ad Episcopatum, nec debet suscipere Archidiaconatum, vel parochiæ curam, nisi sit in sacris ordinibus constitutus secundum ecclesiastica statuta. Sed in his Papa potest dispensare, et aliquando dispensat, et tunc habentes curam Archidiaconatus, vel parochiæ, vel etiam si in Episcopos sint electi, possunt relicta cura contrahere matrimonium, ita quod non dirimitur jam contractum, quod de religiosis dici non potest.

CAPUT XXVI.

Quæ opera ad religiosos pertinere possunt.

Restat igitur dicendum, quæ opera ad eos pertineant qui in religionis statu sunt, Sed quia de his plene alibi tractavimus, sufficit hic propter calumniatores pauca quædam inserere. Inducunt enim verbum Hierony. quod habetur in decretis, distinctio. 95, Olim : « Antequam diaboli instinctu studia in religionem fierent, ubi miror si hoc introducant, quasi religiosi studere non debeant, cum studium et sacræ Scripturæ præcipue, ad eos maxime pertineat, qui vitam contemplativam elegerunt, præser-tim cum Augustinus dicat, 19, de Civitate Dei, quod a studio cognoscendæ veritatis nemo prohibetur, quod ad laudabile per-tinet otium. » Si enim hoc intenderent per hæc verba Hieronymi probare, convinceretur per id quod sequitur in eodem capit. « Et diceretur in populis : Ego sum Páuli, ergo sum Apollo » : unde manifestum est hunc esse intellectum verbi præmissi. Antequam diaboli instinctu studia, id est, depressiones in religione, scilicet christiana, fierent. Item, inducunt quod potestas ligandi atque solvendi quantum ad executionem, vel executionis rationem sacerdotibus religiosis non tribuitur : miror autem ad quid tendant. Si enim sic intelligunt, quod monachi si habent ex hoc ipso quod ordinantur in sacerdotes, executionem clavium, verum est qui-dem : sed hoc idem de sacerdibus dici potest. Non enim ex hoc

ipso quod sacerdotalis ordinatur in sacerdotem, suscipit executionem clavium, sed ex hoc quod aliquis suscipit curam. Si vero intendunt quod ex hoc ipso quod est religiosus, non possit habere executionem clavium, manifeste falsum est, et contra id quod dicitur, 46, quæstio. I : « Sunt nonnulli nullo dogmate fulti, audacissimo quidem zelo magis amaritudinis quam dilectionis inflammati, asserentes monachos, quia mundo mortui sunt, et Deo vivunt, sacerdotalis officii potentia indignos, neque pœnitentiam, neque christianitatem largiri, nec absolvere posse per sacerdotalis officii divinitus sibi injunctam potestatem : sed omnino labuntur. Neque enim beatus Benedictus monachorum præceptor almificus hujuscemodi rei aliquo modo extitit interdictor ». In quo etiam notaendum est, id solum religiosis esse illicitum, quod eis est secundum statuta suæ regulæ interdictum. Item, inducunt quod habetur, 46, quæstio. I : « Monachus non doctoris, sed plangentis habet officium. » Quod si ideo inducunt ut probent, quod non convenit monacho ex hoc quod est monachus quod sit doctor, verum est, alioquin omnis monachus doctor esset. Si vero intelligent, quod monachus habet aliquid repugnans doctoris officio, manifeste falsum est, quinimmo convenientissimum est religiosis docere, præcipue sacram Scripturam : unde super illud Joan. iv : *Reliquit ergo mulier hydriam*, etc. glos. dicit, et est August. : « Hinc discant evangelizaturi prius deponere curam et onus sæculi : unde et Dominus illis universalis doctrinæ commisit officium, qui eum fuerant omnibus relictis secuti, dicens, Mat. ult., discipulis suis : *Euntes docete omnes gentes*; » et similis responsio est ad omnia similia, sicut ad illud. : « Alia est causa clerici, alia monachi ». Clericus, scilicet habens curam, dicit : ego pasco : monachus, ego pascor, et iterum : « Monachus sedeat solitarius et taceat. » Per hæc enim et similia declaratur quid monacho conveniat ex hoc quod est monachus non autem per hæc ei interdicitur alia majora assumere, si ei fuerint commissa, sicut clericus non potest excommunicare ex hoc quod est clericus, potest tamen si hoc ei ab Episcopo committatur. Item, quod inducunt non amplius, quam duos esse ordines a Domino institutos, scilicet duodecim Apostolorum, quorum formam tenent Episcopi, et septuaginta duorum Discipulorum, quorum formam tenent curati presbyteri. Si ad hoc inducitur quod religiosi non habent ordinariam curam, si non fuerint vel Episcopi, vel curati, nullus potest negare. Si autem hoc intendant, quod religiosi non possunt prædicare, vel confes-

siones audire ex superiorum prælatorum commissione, patet hoc esse falsum : quia quanto quis est celsior, tanto et illis erit potentior, ut habetur, 46, quæst. i : *Sunt nonnulli.* Unde si sæculares sacerdotes non curati possunt hujusmodi facere ex commissione prælatorum, multo magis hoc possunt religiosi, si eis committatur. Hæc respondenda occurrunt his, qui perfectionem religionis denigrare nituntur, a contumeliis abstinendo, quia sicut scriptum est, Prover. x : *Qui profert contumeliam, insipiens est,* et xx : *Omnes stulti miscentur contumeliis.* Si quis igitur contra hæc rescribere voluerit, mihi acceptissimum erit. Nullo enim modo melius, quam contradicentibus resistendo, aperitur veritas, et falsitas confutatur, secundum illud Salomonis : *Ferrum ferro acuitur, et homo exacuit faciem amici sui.* Ipse autem Deus judicet inter nos et eos, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

*Explicit Opusculum decimum octavum, videlicet opus divinum
beati Thomæ de perfectione vitæ spiritualis*

Cap.

	Pag.
CCXLIII. Utrum omnes judicabuntur, an non.....	193
CCXLIV. Quod non erit examinatio in iudicio, quia ignoret, et de modo, ejusque loco.....	195
CCXLV. Quod Sancti judicabunt.....	196
CCXLVI. Quomodo distinguantur articuli de prædictis. De Spe.....	198 199
I. In quo ostenditur, quod ad perfectionem christianæ vitæ neces- saria est virtus spei.....	199
II. Quod hominibus convenienter indicitur oratio, per quam obti- neant, que a Deo sperant, et de diversitate orationis ad Deum, et ad hominem.....	199
III. Quod conveniens fuit ad consummationem spei, ut nobis forma orandi traderetur a Christo.....	202
IV. Causa quare, quæ speramus, debemus ab ipso Deo orando petere....	201
V. Quod Deus, a quo orando sperata pelimus, debet vocari ab orante : Pater noster, et non meus.....	203
VI. Ubi ostenditur Dei Patris nostri, quem oramus, potestas ad sperata concedendum per hoc, quod dicitur : Qui es in cœlis....	204
VII. Qualia sunt, quæ sunt a Deo speranda, et de ratione spei.....	206
VIII. De petitione in qua docemur desiderare, quod cognitio Dei quæ est in nobis inchoata, perficiatur et quod hoc sit possibile.....	207
IX. Secunda petitio, ut participes gloriae nos faciat.....	209
X. Quod regnum obtainere est possibile.....	219
 II. — DECLARATIO CONTRA GRÆCOS.	220
I. Proæmium.....	220
II. Qualiter sit disputandum contra infideles.....	221
III. Qualiter in divinis sit accipienda generatio.....	222
IV. Qualiter in divinis sit accipienda processio Spiritus sancti a Patre et Filio.....	224
V. Quæ fuit causa incarnationis filii Dei.....	226
VI. Qualiter debet intelligi hoc quod dicitur : Deus factus est homo....	229
VII. Qualiter sit accipendum, quod dicitur Verbum Dei passum.....	234
VIII. Qualiter accipendum, quod fideles accipiunt Corpus Christi.....	238
IX. Qualiter est specialis locus ubi animæ purgantur antequam sint beatæ.....	239
X. Quod divina prædestinatio humanis actibus necessitatem non im- ponat.....	244
 III. — DE PRÆCEPTIS CHARITATIS ET LEGIS PRÆ- CEPTIS.	247
De dilectione Dei.....	253
De dilectione proximi.....	256
De primo præcepto legis.....	260
De secundo præcepto legis	263
De tertio præcepto legis.....	266
De quarto præcepto legis.....	270
De quinto præcepto legis.....	274
De sexto præcepto legis.....	278
De septimo præcepto legis.....	281
De octavo præcepto legis.....	283
De nono præcepto legis.....	286
De decimo præcepto legis.....	287
 IV. — DE PERFECTIONE VITÆ SPIRITALIS.	290
I. Quod perfectio spiritualis attenditur simpliciter secundum charitatem.	290
II. Quod perfectio attenditur tam secundum dilectionem Dei, quam proximi.....	291
III. De perfectione divinæ dilectionis, quæ soli Deo convenit.....	292
IV. De perfectione divinæ dilectionis, quæ convenit comprehensoribus..	292
V. De perfectione divinæ dilectionis, quæ in statu hujus viæ est necessi- tate salutis.....	294

INDEX

517

	Pag.
Cap.	
VI. De perfectione divinæ dilectionis, quæ cadit sub consilio.....	294
VII. De secunda via perfectionis, quæ est per dimissionem temporalium..	295
VIII. De secunda perfectionis via, quæ est per abdicationem corporalium affectionum, et matrimonii.....	298
IX. De his, quibus homo invitatur ad continentiam servandam.....	301
X. De tertia via perfectionis, quæ est per abjectionem propriæ voluntatis.	305
XI. Quod tres viæ prædictæ perfectionis proprie ad statum religionis pertinent.....	308
XII. Contra errores illorum, qui præsumpserunt diminuere meritum obedientiæ, vel voti.....	309
XIII. De perfectione dilectionis proximi, quæ est necessaria ad salutem..	315
XIV. De perfectione dilectionis proximi, quæ cadit sub consilio.....	318
XV. Quid requiratur ad statum perfectionis.....	323
XVI. Quod esse in statu perfectionis convenit Episcopis et religiosis..	324
XVII. Quod status pontificalis est perfectior, quam status religionis.....	327
XVIII. Solutio rationum, quibus impugnari videbatur perfectio pontificalis status.....	328
XIX. Quod status episcopalis, quamvis sit perfectior quam status religionis, non tamen ambiendus.....	332
XX. Rationes quorundam, qui adstruere conantur, quod presbyteri curati et archidiaconi sunt in statu perfectiori quam religiosi, et earum solutiones	325
XXI. Rationes quorundam destruere volentium immediate determinatam veritatem	339
XXII. Rationes ad ostendendum quod amissio curæ non sufficit ad probandum, quod presbyteri curati vel archidiaconi sint in statu perfectionis.....	243
XXIII. Solutio præmissarum, in quibus probari videbatur, quod curati, vel archidiaconi sunt magis in statu perfectionis quam religiosi.....	344
XXIV. Solutio rationum, quæ inducebantur ad probandum, quare defectus solemnis benedictionis vel consecrationis non derogat statui perfectionis presbyteri curati vel archidiaconi.....	351
XXV. Solutio rationum, quæ inducebantur ad probandum, quod non derogant statui perfectionis presbyteri vel archidiaconi quod curam dimittere possunt.....	353
XXVI. Quæ opera ad religiosos pertinere possunt.....	256

V. — DE ARTICULIS FIDEI ET SACRAMENTIS ECCLESIAE. 359

1o De articulis fidei.....	359
2o De Ecclesiæ Sacramentis.....	369

VI. — OFFICIUM DE FESTO CORPORIS CHRISTI. . 377

VII. — EXPOSITIO SUPER SYMBOLO APOSTOLORUM. 393

VIII. — EXPOSITIO DEVOTISSIMA ORATIONIS DOMINICÆ. 430

Prooemium	430
Prima petitio	438
Secunda petitio	440
Tertia petitio	442
Quarta petitio	445
Quinta petitio	448
Sexta petitio	451
Septima petitio	453
Compendiosa expositio totius Orationis.....	455

IX. — EXPOSITIO SUPER SALUTATIONE ANGELICA. 456

X. — CONTRA ERRORES GRÆCORUM. 461

Prooemium	461
-----------------	-----